

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

KATOLICKÝ KNĚZ A POLITIK FERDINAND JURIGA A JEHO VZTAH
K PRVNÍ ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLICE

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Autor práce: Tereza Rillichová

Studijní obor: Historie

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1948 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 24. 4. 2014

.....

Na tomto místě bych chtěla v první řadě upřímně poděkovat vedoucímu této práce PhDr. et PaedDr. Marku Šmídovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, metodické vedení práce a velkou trpělivost. Dále děkuji také své rodině, která mi poskytuje podporu, kdykoli je jí třeba.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je nejen přiblížit život a činnost slovenského katolického kněze a politika Ferdinanda Jurigy, a to zvláště v období první světové války a nadcházejícím desetiletí, ale především analyzovat jeho politické a náboženské názory a představit jeho politický poměr k první Československé republice. Úvodní kapitoly přibližují politický systém první československé republiky, jehož kontext je nezbytný pro pochopení konkrétních činů Ferdinanda Jurigy a událostí vytyčeného časového rozmezí. Uvedené pasáže jsou doplněny analýzou některých významných Jurigových novinových článků, parlamentních proslovů a politických dokumentů. Práce je rozšířena o autentické myšlenky Ferdinanda Jurigy, které zaznamenal ve svých pamětech *Blahozvešť kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny*.

Annotation

The goal of this bachelor thesis is not just focus on life and work of Slovak catholic priest and politician Ferdinand Juriga and that mostly during the time of World War I. and coming decade, but mainly to analyze his political and religious attitudes and introduce his political relation to the first Czechoslovak republik. The introducing chapters focus on political system in the first Czechoslovak republik, which is necessary for understanding to the certain acts of Ferdinand Juriga and defined period time events. Mentioned parts include analysis of some of Juriga's significant newspaper articles, parliament speaches and political documents. Bachelor thesis is enriched for authentic thoughts of Ferdinand Juriga which he notched in his memorials *Blahozvest' kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny*.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. POLITICKÝ SYSTÉM PRVNÍ REPUBLIKY (1918-1938)	4
2.1 HISTORICKÉ OKOLNOSTI VZNIKU A IDEA ČESKOSLOVENSKÉHO STÁTU.....	4
2.2 KLASIFIKACE POLITICKÉHO SYSTÉMU A ÚSTAVNÍ VÝVOJ.....	5
2.3 MOC ZÁKONODÁRNÁ A VOLEBNÍ SYSTÉM.....	7
2.4 MOC VÝKONNÁ A SOUDNÍ.....	9
2.5 STRANICKÝ SYSTÉM.....	12
2.6 REGIONÁLNÍ SYSTÉM.....	13
3. ŽIVOT A ČINNOST FERDINANDA JURIGY DO ROKU 1918	15
3.1 SLOVENSKO NA POČÁTKU 20. STOLETÍ.....	15
3.2 FERDINAND JURIGA V POČÁTCÍCH SVÉ KARIÉRY.....	16
3.3 PUBLICISTICKÁ ČINNOST FERDINANDA JURIGY.....	19
3.4 ROZPAD SLOVENSKÉ NÁRODNÍ STRANY.....	22
3.5 PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA V KONTEXTU SLOVENSKÉ POLITIKY.....	23
3.6 FERDINAND JURIGA A ČESKO-SLOVENSKÉ TENDENCE.....	25
3.7 DEKLARÁCIA SLOVENSKÉHO NÁRODA.....	29
4. ČINNOST FERDINANDA JURIGY ZA RODÍCÍ SE REPUBLIKY 1918-1920	33
4.1 UDÁLOSTI V PRAZE.....	34
4.2 JURIGOVY PARLAMENTNÍ PROJEVY	38
4.2.1 PŘÍSPĚVEK K ŘÁDU VOLENÍ DO OBCÍ.....	39
4.2.2 PROJEV KE ZŘÍZENÍ ČESKÉ UNIVERZITY V BRNĚ.....	40
4.2.3 PROJEV O POZEMKOVÉ REFORMĚ.....	41
4.2.4 PROJEV O ÚPRAVĚ HOSPODÁŘSKÝCH A SOCIÁLNÍCH POMĚRŮ LEGIONÁŘŮ A JEJICH RODIN.....	43
4.2.5 PŘÍSPĚVEK KE STÁTNÍMU ROZPOČTU NA ROK 1920.....	45
4.3 UDÁLOSTI NA SLOVENSKU.....	46
4.4 VLIV SLOVENSKÝCH KRAJANŮ V USA NA DĚNÍ V ČESKOSLOVENSKU A PITTSBURSKÁ DOHODA.....	48
5. POLITICKÉ PŮSOBNÍ MEZI LÉTY 1921-1929	52
5.1 BOJE ZA OSOBITOST SLOVENSKÉHO NÁRODA.....	52
5.2 TUKOVA AFÉRA A JEJÍ DŮSLEDKY PRO FERDINANDA JURIGU.....	54
5.3 ŽIVOT FERDINANDA JURIGY PO ODCHODU Z HLINKOVY SLOVENSKÉ LUDOVÉ STRANY.....	57
6. ZÁVĚR	59
7. PRAMENY A LITERATURA	61
8. PŘÍLOHY	63

1. Úvod

Téma předkládané bakalářské práce vychází ze zájmu autorky o období první Československé republiky a vztahy mezi Čechy a Slováký v tomto období. Vznik nového státu, který se zrodil z krvavých bojů první světové války, reagoval na neúspěšnou situaci českého národa v rakousko-uherské monarchii. Po rozpadu Rakousko-Uherska vzniklo několik nástupnických států, mezi nimi i Československo. Vyvstalo na dohodě mezi Čechy a Slováký, především jejich zástupci v zahraničí, zejména ve Spojených státech amerických v závěru světové války. Práce se však zabývá spoluprací Čechů a Slováků nejen při vzniku republiky, ale i v dalším desetiletí jejího trvání.

Při běžné analýze současné české historiografie je téma koexistence Čechů a Slováků stále aktuální i po 25 letech od rozpadu společného státu. Vzájemné hlubší propojení dokazuje například zvyk prezidentů České a Slovenské republiky podniknout vzájemnou první zahraniční návštěvu po zvolení do prezidentského úřadu do sousedního státu. Domnívám se, že i přes to, že naše vztahy nejsou vždy bezproblémové, stále podvědomě cítíme jakousi spřízněnost. Proto je zajímavé i poučné nahlédnout do počátků české a slovenské spolupráce. Tato tematika je velmi obsáhlá a nesporně významná, proto jsem považovala za vhodné věnovat své bakalářské práci větší rozsah, než je obvyklé.

Jedním z významných představitelů slovenské politiky v období první světové války i následného desetiletí byl katolický kněz Ferdinand Juriga. Jako jeden z mála slovenských poslanců¹ v uherském parlamentu měl na počátku 20. století důležitý význam pro národní uvědomění Slováků. V roce 1918 se stal členem Revolučního Národního shromáždění Československé republiky a svůj poslanecký mandát si udržel až do roku 1929.

Cílem této práce je přiblížit činnost Ferdinanda Jurigy především v období konstituování republiky a jejího následného vývoje ve dvacátých letech 20. století. Neméně zajímavá je také oblast Jurigova působení mimo parlament, jeho myšlenky, přání a postoje, které dobře reflektují mentalitu vzdělaného, národnostně uvědomělého člověka počátku 20. století, který zažil hrůzy světové války a euforii z nových poválečných pořádků, následovanou nemilosrdným vystřízlivěním. Své pocity a názory vyjádřil ve svých pamětech *Blahozvest' kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny*, ze kterých jsem také čerpala. Paměti jsou však velmi subjektivní, proto bylo třeba důsledné kritiky tohoto pramene. Dalším pramenem byly samotné deklarace či dohody², zejména v souvislosti s jejich dopadem na následný vývoj republiky.

¹ Do uherského parlamentu byl zvolen dvakrát, v prvním volebním období mezi léty 1906 a 1910 byl jedním ze sedmi a v následujícím volebním období byl jedním ze tří slovenských poslanců v uherském parlamentu.

² Konkrétně se jedná o Martinskou deklaraci a Pittsburskou dohodu.

Ve své bakalářské práci jsem využila diachronní přístup k historickému vývoji. Na pozadí první Československé republiky jsem popsala a interpretovala život a činnost Ferdinanda Jurigy s těžištěm na období let 1914-1929.

Práce je rozčleněna do čtyř tematických celků, které odpovídají kapitolám dvě až pět. Jádrem práce je však čtvrtá a pátá kapitola. Aby bylo možno zasadit činnost Ferdinanda Jurigy do dobového kontextu, bylo vhodné analyzovat v jedné kapitole politický systém první Československé republiky. K pochopení této problematiky je nejcennější knihou *Politický systém českých zemí 1848-1989*, kterou napsal Stanislav Balík a kolektiv.

Další kapitola popisuje počátky politického působení Ferdinanda Jurigy v uherském parlamentu a jeho činnost za první světové války. F. Juriga byl velkým filantropem a mimo to stále prosazoval na půdě uherského parlamentu seburčení slovenského národa a vznik republiky považoval za velké vítězství a krok správným směrem. Tato kapitola vychází primárně z knihy Lubomíra Liptáka *Slovensko v 20. století*, která přibližuje situaci Slovenska v požadované době. Velkým pomocníkem mi byl také monotematický sborník *Ferdinand Juriga. Ludový smer slovenskej politiky*, který vznikl jako výsledek vědeckého semináře zaměřeného na osobnost Ferdinanda Jurigy uspořádaného v Bratislavě v roce 2008. V neposlední řadě jsem vycházela z již zmiňovaných Jurigových pamětí, z nichž je konstruován obraz Ferdinanda Jurigy.

Následující kapitola se věnuje období vzniku republiky a prvním dvěma letům její existence, které byly velmi dynamické a událostně pestré. Velmi bohatým pramenem pro toto období jsou zápisy z jednání poslanecké sněmovny, jež jsou zpřístupněny na webových stránkách Poslanecké sněmovny České republiky. Odtud lze rekonstruovat projevy Ferdinanda Jurigy a získat tím konkrétní obraz jeho politické činnosti.

V další části jsou popsány boje Ferdinanda Jurigy za práva Slováků. Ta však nebyla uznána v takové výši, jaká byla původně dohodnuta.³ Jednalo se především o problematiku slovenského jazyka, který byl na Slovensku oficiálně ustanoven úřední řečí, avšak čeština byla na mnoha místech upřednostňována, například v divadle či armádě. Je zde popsán politický pád Ferdinanda Jurigy v souvislosti s tzv. Tukovou aférou, kdy byl vyloučen z *Hlinkovy slovenské ľudové strany*, zřekl se své fary v Dolní Stredě a dožil svůj život jako penzionovaný farář. Cenným pramenem zde byly Jurigovy paměti, neboť je zajímavé porovnat oficiální zprávy o Tukově aféře a to, jak na ni nahlížel F. Juriga, jaké emoce také pociťoval, když byl suspendován.

³ Srov. Clevelandská dohoda (23. října 1915), Pittsburská dohoda (30. května 1918).

Z další, obecně zaměřené literatury, z níž práce čerpá, uvedme knihu Martina Vašše *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*, která podrobněji rozebírá činnost Ferdinanda Jurigy na půdě parlamentu především ve 20. letech. Z historiků, jenž se dlouhodobě věnují první Československé republice, uvádím Věru Olivovou, z jejíž monografie jsem také čerpala a v neposlední řadě Zdeňka Kárníka, jehož trojdílné *České země v éře první republiky* (1918-1938) patří k základním odborným publikacím v oblasti této problematiky. Ze slovenských autorů jsem dále čerpala například z díla Dušana Kováče, jehož kniha *Muži deklarácie* se konkrétně zabývá jednotlivci, kteří se podíleli na vzniku Martinské deklarace ze dne 30. října 1918.

2. Politický systém první republiky (1918-1938)

2.1. Historické okolnosti vzniku a idea československého státu

Idea československého státu získala pevnější kontury v průběhu první světové války, osamostatnění českých zemí společně se Slovenskem bylo pouze jednou z variant a nikoli tou nejpopulárnější. Cílevědomé úsilí vyvíjeli čeští a slovenští politici, především Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik. Vznik samostatného Československého státu představoval naplnění politického programu, který byl zformován během první světové války.⁴

Československá republika vznikla v atmosféře hledání možné podoby systému mezinárodních vztahů a formy sociálního konsensu uvnitř jednotlivých států,⁵ vznik Československé republiky byl dobrovolnou symbiózou dvou jazykově blízkých národů. Vzhledem k odlišným podmínkám vývoje se však vytvořily rozdíly ve všech oblastech existence obou národů. Zatímco český národ zaznamenal v posledních desetiletích habsburské monarchie všestranný rozvoj, Slováci byli vystaveni sílící maďarizaci, která způsobovala stále větší opožďování jejich kulturního, sociálního i hospodářského vývoje. Tyto skutečnosti vedly až ke zpochybňování faktu, že Slováci jsou svébytným národem. Mnozí politikové i kulturní činitelé je pokládali za větev národa českého žijící za uherskou hranicí.⁶ Z těchto krajních východisek se pak vytvořila koncepce jednotného československého národa, v jejímž duchu byl také veden boj za vytvoření samostatného československého státu. Jedním z hlavních tvůrců a zastánců této teorie byl před první světovou válkou T. G. Masaryk.⁷ Novou ideu státu tvořilo několik složek - republikánství, sociální radikalismus, antikaticismus a čechoslovakismus. Republikánství vycházelo z faktu, že za jednoho z viníků války byl označen monarchismus, sociální radikalismus byl výsledkem ekonomického rozvratu způsobeného válkou, který vedl k sociální revoltě a konfliktu tříd. Antikaticismus, včetně odluky církve od státu, odpovídal

⁴ Stanislav BALÍK a kol., Politický systém českých zemí 1848-1989, Brno 2004, s. 44.

⁵ Tamtéž.

⁶ Jedním z nich byl i T. G. Masaryk. Je obtížné sledovat Masarykův vztah k politické problematice Slovenska, protože rozbor česko-slovenské otázky v jeho předválečných pracích chyběl. Tento problém pro něj byl zbytečným, tak jako politizace slovenské otázky vůbec. Dle poznámek a skic soukromého charakteru je zřejmé, že Masarykův pohled na Slováky byl shodný s většinovým pojmáním Slováků v české společnosti – byli považováni za příslušníky nesvébytného národa, jakési národní české větve, odlišující se dialektem. Na tuto argumentaci T. G. Masaryk navázal i v době zahraničního odboje, protože ve válečné propagandě bylo žádoucí jakékoli zjednodušení dané problematiky. V textu Masarykova zahraničního „výkladového“ memoranda *Independent Bohemia* z roku 1915 byli Slováci zmíněni až v pokročilé části, a to ve zcela jednoznačné charakteristice: „Slováci jsou Češi, ačkoli užívají svůj dialekt jako spisovnou řeč.“ V podobném duchu se Masaryk o slovenské otázce vyjádřil také ve své pařížské přednášce v roce 1916. Vratislav DOUBEK, Česká politika a Rusko (1848-1914), Praha 2004, s. 269-270.

⁷ Josef HARNA, První československá republika – pokus o demokracii ve střední Evropě, Praha 1990, s. 12-13.

snaze o vypořádání se s habsburskou minulostí a čechoslovákismus byl založený na existenci jednolitého československého národa.⁸

„Otcí zakladatelé“ se chtěli stát vzorovým příkladem středoevropské demokracie, fixovali se proto na západní demokratické státy, snažili se plnit funkci zprostředkovatele o demokracii usilujícím balkánským státům (Rumunsko, Jugoslávie) a také věřili, že vytvoří ideologický most mezi Západem a Východem - kapitalismem a komunismem.⁹

Ve středoevropském prostoru se ve 20. a 30. letech 20. století začaly prosazovat spíše autoritativní a následně i totalitně orientované režimy, které byly v rozporu s demokracií Československé republiky. Již český filosof Jan Patočka upozorňoval, že: *„tragédie prvního československého státu byla tragédií nedomyšleného demokratismu u nás doma, izolovanosti naší demokracie ve střední Evropě a otevřené krize demokracie v západním světě.“*¹⁰ Prvorepubliková demokracie byla ovšem pro Patočku: *„přes všechny nedostatky... údobím velkého duchovního rozmachu, důkazem, že náš demokratický rozvoj je něčím schůdným a plodným, pokud proti němu nestojí vnější podmínky naprosto protichůdné a nepřátelské.“*¹¹

2.2. Klasifikace politického systému a ústavní vývoj

Tzv. první republika představuje období počínající vznikem samostatného Československa dne 28. října 1918 a končící tzv. Mnichovskou dohodou, podepsanou v noci z 29. na 30. září. 1938.¹² Politický systém první Československé republiky byl výslednicí působení řady faktorů. Promítala se do něj tradice omezeného parlamentarismu z období habsburské monarchie, představy o demokracii inspirované příkladem USA, Francie a dalších západoevropských států, domácí tradice lidovosti tkvící svými kořeny v národním obrození nebo ještě hlouběji v historii a nezanedbatelný byl i hluboký sociální neklid vyvolaný tíživou materiální situací po vyčerpávající válce ovlivněný i revolučním vývojem v Rusku a v některých dalších evropských zemích.¹³ V systému první republiky byly aplikovány v podstatě všechny standardní znaky demokratické státní formy, a to kompletní soubor lidských práv a svobod, idea právního státu ve smyslu rovnosti občanů před zákonem, princip plurality, zastupitelská soustava s tradičními republikánskými institucemi, klasický princip dělby moci, parlamentarismus, tržní ekonomika a garantování soukromého vlastnictví.¹⁴

⁸ S. BALÍK, Politický systém, s. 44-45.

⁹ Tamtéž, s. 45.

¹⁰ Tamtéž, s. 46.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ J. HARNA, První československá republika, s. 2-3.

¹⁴ S. BALÍK, Politický systém, s. 46-47.

Transformační revoluční perioda byla nastartována v září 1918 a trvala do února 1920. Mezi její nejvýraznější znaky patřily vize samostatného, nově budovaného demokratického státu s republikánským konstitučním zřízením a atributy ideálu moderní demokracie, dále aplikace ideje jednotného československého národa, vyvázání se z rakousko-uherské minulosti, ale na druhé straně přijetí tzv. recepčního zákona, který měl garantovat kontinuitu právního řádu s rakousko-uherským modelem přenesením platnosti zemských a říšských práv do nové reality a určení hlavních politických úkolů, především přijetí ústavy a přípravy voleb. Oporou Československé republiky se stalo stanovisko velmocí, např. Francie.¹⁵

Tzv. prozatímní ústava byla přijata dne 13. listopadu 1918, novelizována byla v květnu 1919. Aplikovala principy parlamentní demokracie přenesením dosud nedělené politické moci z Národního výboru československého na Revoluční Národní shromáždění (někdy též Ústavodárné shromáždění) a specifikací klíče k jeho sestavení. Revoluční Národní shromáždění disponovalo pouze revoluční, nikoli volební legalitou. Vzniklo rozšířením Národního výboru československého, a to povoláním zástupců českých stran na základě posledních předválečných říšských voleb v Rakousko-Uhersku v roce 1911 a kooptací slovenských představitelů. Revoluční Národní shromáždění vytvořilo jednokomorový sbor o 270 členech - 256 poslanců bylo doplněno o 14 slovenských delegátů. V této podobě fungovalo Revoluční Národní shromáždění ode dne 14. listopadu 1918 do 19. února 1920. Na jeho první schůzi dne 14. listopadu 1918 byl proklamován republikánský model československého státu, habsbursko-lotrinská dynastie byla zbavena práv na český trůn, prezidentem republiky byl zvolen Tomáš Garrigue Masaryk a byla ustanovena vláda v čele s Karlem Kramářem.¹⁶

Výkonnou moc měla tvořit vláda a parlamentem zvolený prezident. Normativní podobu politickému systému Československé republiky dala únorová ústava. Ta rozvedla zásady, které byly obsažené v ústavě prozatímní. Únorová ústava byla přijata dne 19. února 1920 jako zákon č. 121/1920 Sb. Jedná se o „revoluční“ normu, neboť zákonodárny sbor, který ji přijal, nebyl zvolen, ale sestaven stranickou dohodou.¹⁷

Do roku 1938 byla ústava měněna nebo doplňována jen výjimečně. K posunům docházelo především doplňováním ústavou předkládaných norem. Návrhy na změnu ústavy byly podány pouze dva, a to v roce 1930 a 1938. Jejich autorem byl Andrej Hlinka, předseda

¹⁵ Tamtéž, s. 49.

¹⁶ Tamtéž, s. 49-50.

¹⁷ Tamtéž, s. 50.

Hlinkovy slovenské ľudové strany a zákony měly vést k zavedení samosprávy, v druhém případě téměř autonomie, Slovenska.¹⁸

Řada prvků a procedur prvorepublikové demokracie neměla však ústavní oporu, výjimečná nebyla ani rozpornost mezi ustanovením ústavy a politickou praxí - např. existence konstituci neznámých institucí tzv. Hradu a tzv. Pětky nebo faktické nenaplnění Ústavního soudu. Koncepce občanských práv a svobod v únorové ústavě dávala státu jistou možnost zákonem některá práva suspendovat v souvislosti s válkou nebo událostmi uvnitř státu, které by ohrožovaly ústavu, republikánskou státní formu nebo veřejný klid a pořádek.¹⁹

2.3. Moc zákonodárná a volební systém

Přechodnou funkci plnil Národní výbor československý, který byl ustaven dne 13. července 1918, od 28. října do 14. listopadu 1918 vykonával mandát moci zákonodárné i výkonné. V jeho čele stál předseda Karel Kramář, zastoupení stran v něm bylo adekvátní tzv. Švehlovu klíči, tedy výsledkům voleb do rakouské říšské rady v roce 1911: *sociální demokraté* (10), *agrárníci* (9), *státoprávní demokraté* (9), *katolíci* (4), *čeští socialisté* (4), *strana pokroková* (1), *staročeši* (1), *Slováci* (1). Dne 14. listopadu 1918 bylo dle prozatímní ústavy ustanoveno jednokomorové Revoluční Národní shromáždění. Nejsilněji v něm byly zastoupeny tradiční proudy: socialistické strany – *Československá sociálně demokratická strana dělnická* a *Československá strana socialistická* (82 mandátů), *strana agrární* (55), *strana národně demokratická* (39) a *strana lidová* (24), Slovensko bylo zastoupeno 54 poslanci (mezi nimi Alice Masaryková, Edvard Beneš a čtyři další Češi jako „bojovníci za slovenskou věc“). Chyběli zástupci německých a maďarských stran. Předsedou Revolučního Národního shromáždění se stal sociální demokrat František Tomášek.²⁰

V únorové ústavě byla zvolena tzv. klasická (francouzská) varianta parlamentarismu. Poslaneckou sněmovnu tvořilo 300 poslanců, kteří byli voleni na 6 let při aktivním volebním právu od 21 let a pasivním od 30 let. Legislativní aktivity byly v rukou poslanců a vlády a zákony musely projít oběma komorami ve stejné podobě. Zatímco ústavní změny a vyhlášení války podléhaly třípětinové většině v obou komorách, obžaloba prezidenta či předsedy vlády předpokládala dvoutřetinovou většinu v obou komorách a ke schválení běžných zákonných předloh postačovala prostá většina přítomných poslanců. Odlišné stanovisko senátu bylo možno

¹⁸ Tamtéž, s. 51.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž, s. 52.

překonat hlasováním Poslanecké sněmovny, pokud se pro původní návrh vyslovila nadpoloviční většina všech poslanců.²¹

Senát byl složen ze 150 členů volených na 8 let, aktivní volební právo bylo od 26 let a pasivní od 45 let. Pravomoci Poslanecké sněmovny počínaly legislativními a končily kreačními oprávněními, pravomocí senátu bylo pouze právo soudit na návrh poslanecké sněmovny prezidenta pro velezradu a členy vlády pro porušení zákona, měl tedy pouze minimální politickou roli.²² Parlament měl silné postavení oproti vládě, která byla závislá na existenci parlamentní většiny a odpovědná parlamentu, především Poslanecké sněmovně, ale fakt, že v Československé republice nikdy nedošlo k pádu vlády z důvodu vyslovení nedůvěry v Poslanecké sněmovně, vede k závěru, že dominantní pozicí mezi vládou a parlamentem disponovala spíše vláda.²³

Formální vymezení zákonodárné a výkonné moci komplikovala existence tzv. Pětky. Tento orgán nebyl zakotvený v ústavě, ale v určitých fázích první republiky nesl faktickou tíhu výkonné a zákonodárné moci. Jednalo se o oligarchický orgán vůdců hlavních stran - klasické složení bylo R. Bechyně, A. Rašín, J. Stříbrný, J. Šrámek a A. Švehla – v něm docházelo k nejvýznamnějším politickým rozhodnutím. Parlamentu byla určena ryze formální stvrzovací role a vládě čistě prováděcí funkce. V jistém smyslu se jednalo o kolektivní hlavu státu obcházející ústavní instituce. Vztah T. G. Masaryka a zvláště E. Beneše k ní byl zapřísažhle záporný.²⁴ Počátky Pětky sahají do podzimu 1920. Vznikla proto, že úřednická vláda neměla ve sněmovně většinu a československé strany věděly, že za tento fakt mohou více ony než vláda. Proto se staraly alespoň o to, aby tím stát neutrpěl přílišné škody a aby byly vyřízeny alespoň státní nezbytnosti. V roce 1921 prezident T. G. Masaryk velmi těžce onemocněl a Pětka vystupovala jako hlava státu až do jeho uzdravení.²⁵

V otázce přímé demokracie byl bezprostřední výkon zákonodárné moci lidem pomocí referenda omezen na případ, že by Národní shromáždění zamítlo vládní návrh zákona. Vláda pak mohla po jednohlasném hlasování kontrovat usnesením, nechávajícím definitivní rozhodnutí na lidu, prezident v této situaci nedisponoval právem veta. Hlasování lidu však bylo vyloučeno v otázkách ústavních zákonů. K použití referenda v období první republiky nikdy

²¹ Tamtéž s. 52-53.

²² Ján GRONSKÝ, Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 I, Praha 2005, s. 77-88.

²³ S. BALÍK, Politický systém, s. 53.

²⁴ Tamtéž s. 54.

²⁵ J. HARNA, První československá republika, s. 30-31.

nedošlo, nebylo totiž politickými elitami považováno za žádoucí především kvůli existenci německé menšiny.²⁶

Volební systém první republiky byl poměrný. Příčiny vedoucí k upřednostnění principu poměrnosti před principem většiny byly jak ideové - např. praxe moderních poválečných demokracií, tak politické - komplikovaná národnostní situace. Pro volební systém byly typické následující znaky: zásada přísně vázaných kandidátních listin - strany měly rozhodující slovo při sestavování kandidátních listin i kontrolu nad kroky vlastních poslanců; neexistence omezovací klauzule; metoda pro výpočet volebního čísla - kombinace Hareovy (první skrutinium) a Hagenbach-Bischoffovy (druhé skrutinium) formule vyřazovala pouze velmi malé strany s rozptýlenou podporou.²⁷

Mezi důsledky volebního systému lze zahrnout vysoký počet stran ve spektru, absenci nutnosti inovace stranických programů, celkovou nehybnost stranického spektra, personální degeneraci parlamentu, neboť vzhledem k minimální obměně tváří obě komory parlamentu citelně stárly a nutnost vytváření koaličních vlád.²⁸

2.4. Moc výkonná a soudní

Únorová ústava dávala takřka veškerou výkonnou moc vládě s výjimkou kompetencí vyhrazených prezidentu republiky. V kompetenci prezidenta bylo jmenování a rozpouštění vlády, stejně jako přijetí vládní demise, pokud Poslanecká sněmovna nadpoloviční většinou hlasů vyslovila vládě nedůvěru. Samotné jednání a rozhodování vlády vyžadovalo nadpoloviční většinu ministrů, nepočítaje premiéra a jeho náměstka. Primárním charakteristickým rysem prvorepublikových vlád byla nutnost vytvářet koaliční vlády jako prostředek k získání nadpoloviční většiny v obou komorách parlamentu.²⁹

Téměř neexistovala loajální opozice, potenciálně schopná převzít výkon moci, ale přítomný byl silný blok neloajálních stran. V rámci neloajální opozice lze rozlišit ideologickou opozici, od roku 1921 jí byla hlavně *Komunistická strana Československa* a etnickou opozici, která hájila pouze zájmy jednotlivých národnostních menšin v Československé republice.³⁰

Jedním z možných východisek z vládních krizí se staly úřednické vlády, jenž byly vytvořeny celkem třikrát. Ustanovovány byly ze dvou důvodů, a to především ve snaze garantovat akceschopnost výkonné moci v situacích, kdy byla spolupráce koaličních stran

²⁶ S. BALÍK, Politický systém, s. 55.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Tamtéž, s. 55-56.

²⁹ Tamtéž, s. 58.

³⁰ Tamtéž, s. 58-59.

narušena a její další pokračování bylo nepravděpodobné nebo v momentech, kdy se politické strany chtěly zbavit odpovědnosti za nepopulární rozhodnutí.³¹

Československá republika byla parlamentní republikou. Strach z možné koncentrace kompetencí v rukou jedinice vedl k tomu, že prezident byl tlačen mimo politické dění k roli symbolu obnovené státnosti. Prvním prezidentem samostatné Československé republiky se stal Tomáš Garrigue Masaryk, v dané době předseda Československé národní rady v Paříži. Volba proběhla v době jeho nepřítomnosti při ustavující schůzi Revolučního Národního shromáždění dne 14. listopadu 1918.³² Schůzi Národního shromáždění řídil Karel Kramář, který byl právě zvolený premiérem. Po aklamaci vzniku republiky požádal přítomné, aby prezidentem zvolili T. G. Masaryka. Poslanci ani nehlasovali, stačila aklamace, po níž K. Kramář prohlásil T. G. Masaryka „jednohlasně zvoleným prezidentem“.³³ V T. G. Masarykovi se do Československé republiky vrátil odpůrce omezených pravomocí přisouzených prezidentovi prozatímní ústavou, proto byla nutná její novela, která byla schválena v květnu 1919 a přinesla posílení pozice prezidenta. Nově mohl prezident odvolávat a jmenovat vládu a jednotlivé ministry, což bylo dříve v kompetenci parlamentu.³⁴ V únorové ústavě byl prezidentovi přiřknut sedmiletý mandát omezený na dvě funkční období, T. G. Masaryka se to však vzhledem k jeho „zásluhám o stát“ výslovně netýkalo.³⁵

Prezident měl několik pravomocí: suspenzivní veto, což je právo prezidenta nepodepsat již oběma komorami schválenou zákonnou normu, ale s možnou následnou legislativní revizí v Poslanecké sněmovně, právo svolávat, odročovat a uzavírat zasedání Národního shromáždění, právo rozpouštět parlament, ne však v posledním půlroce jeho mandátu, povinnost podávat Poslanecké sněmovně zprávu o stavu státu a právo jmenovat a odvolávat ministry. Naopak na vládu přecházely prezidentské funkce v případě uprázdnění prezidentského úřadu. Prezidentovi nadále chyběla možnost legislativních kroků, tomu odpovídal i právně-imunitní stav jeho pozice - prezident nebyl ze svého úřadu zodpovědný a jeho stíhání mohlo být zahájeno jen na základě obvinění z velezrady.³⁶

Faktická autorita T. G. Masaryka jako prvního prezidenta překračovala vymezený rámec jeho pravomocí, především byl morální autoritou. Jen ojedinele se stával terčem kritiky, svými schopnostmi politického vůdcovství převyšoval průměr českého politického života, měl

³¹ Tamtéž, s. 60.

³² Tamtéž, s. 61-62.

³³ Antonín KLIMEK, Vítejte v první republice, Praha 2003, s. 140.

³⁴ S. BALÍK, Politický systém, s. 61-62.

³⁵ J. GRONSKÝ, Komentované dokumenty, s. 89.

³⁶ S. BALÍK, Politický systém, s. 62-63.

široké znalosti ze světové politiky, rozsáhlé kontakty se zahraničím, byl respektován legionáři, ale i dalšími složkami, které vytvářely novou československou armádu. Uznáván byl i jako arbitr politické kultury v Československu, vliv měl i na početné skupiny tvůrčí inteligence, ke které náležel také Karel Čapek.³⁷

K volbě prezidenta svolával předseda vlády Národní shromáždění nejpozději čtrnáct dní před koncem prezidentova volebního období. Volba pak byla platná, pokud byla v den volby přítomna nadpoloviční většina z celkového počtu poslanců a senátorů. Při prvním, případně i druhém hlasování, byla nutná třípětinová většina přítomných. Případné třetí kolo rozhodovalo jen mezi dvěma kandidáty, přičemž zvolen byl ten s větším počtem hlasů. V první prezidentské volbě neexistoval protikandidát.³⁸

Skutečným institucionálním ztělesněním Masarykovy role v československé politice se stal tzv. Hrad. Jednalo se o nepolitickou síť osob, soukromě a názorově spřízněných s prezidentem.³⁹ Šlo o celkem úspěšný pokus koncentrace elit z různých sfér společenského života - politické, kulturní nebo hospodářské. Uplatňoval svoji moc bez použití direktivně fungující státní moci, pracoval metodami zprostředkování a vlivu, formoval se po celá dvacátá léta.⁴⁰ Vznikl nezáměrně a poznenáhlu poté, co se T. G. Masarykovi nepodařilo na podzim 1921 vytvořit neoficiální „státní radu“ jako reálnou protiváhu Pětky. Personálně se okolo prezidenta pohybovali především bývalí spolupracovníci z odboje a Maffie, institucionalizací této struktury se stal Památník odboje.⁴¹ Do roku 1925 se Hrad profiloval jako protiváha politických stran, od počátku 30. let 20. století se však do popředí jeho zájmu dostala otázka pozice a strategie Československé republiky v mezinárodních vztazích.⁴²

T. G. Masaryk za svého nástupce do prezidentského úřadu doporučil E. Beneše, proti němuž se ale postavili agráři a pokusili se o sestavení širší volební platformy nesocialistických stran, tzv. prosincový blok. Tato opozice se však ukázala být jako nekonzistentní a první odmítla proti E. Benešovi vystoupit *Hlinkova slovenská ľudová strana*. Následně se stanovisku Vatikánu, který podporoval E. Beneše, podřídila *Československá strana lidová*. Strategií *Komunistické strany Československa* bylo sjednocení všech antifašistických

³⁷ J. HARNA, První československá republika, s. 19-20.

³⁸ S. BALÍK, Politický systém, s. 63.

³⁹ Tamtéž s. 64.

⁴⁰ Zdeněk KÁRNÍK, České země v éře první republiky (1918-1938). Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2003, s. 415-416.

⁴¹ Členy Hradu byli například: J. Černý, V. Tusar, J. Malypetr, K. Engliš, J. Stránský, R. Bechyně, A. Hampl, V. Šrobár, J. S. Machar, O. Husák, K. Krofta, V. Girska, V. Klofáč, J. Šrámek, M. Zavoral, A. Musil. S. BALÍK, Politický systém, s. 65.

⁴² S. BALÍK, Politický systém, s. 64-65.

sil, což v československém případě znamenalo také podporu E. Beneše. Při vlastní prezidentské volbě dne 18. prosince 1935 získal E. Beneš 340 hlasů ze 440 odevzdaných platných.⁴³

Únorovou ústavou byl garantován princip nezávislosti soudů a soudci disponovali relativně silnou pozicí jako prosazovatelé a strážci ústavy. Soudní soustava se sestávala z několika úrovní soudů. Nejvýše se nacházel Ústavní soud, který byl však ústavou postaven mimo soustavu soudní hierarchie. Formálně disponoval výhradním nárokem na hodnocení kompatibility jednotlivých právních norem s ústavou. V období první republiky byla jeho činnost jen velmi skromná, existoval pouze mezi lety 1921 – 1931, ve druhém období nedošlo k jeho personálnímu naplnění. Dále existoval volební soud, který rozhodoval o stížnostech ve věci aktivního volebního práva, o stížnostech týkajících se platnosti voleb, platnosti poslaneckých a senátorských mandátů a o neslučitelnosti funkcí. Nejvyšší správní soud byl součástí systému soudních kontrol veřejné správy,⁴⁴ dále fungovala soustava občanských a trestních soudů, soudy pracovní a rozhodčí soudnictví, státní soud a vojenské soudy.⁴⁵

2.5. Stranický systém

Za první republiky prakticky neexistovaly přirozené meze, limitující počet stran. Ve spektru se pohybovalo okolo padesáti subjektů. Tyto parametry vedly k fragmentaci spektra, které lze označit jako extrémní multipartismus z hlediska formátu systému a polarizovaný pluralismus z hlediska typu systému.⁴⁶

Vlastní diferenciací stranické soustavy probíhala na bázi různých kritérií. Vedle ideologických a strukturálních - forma státu, forma vlády, ideologická orientace - mezi nimi sehrála roli především příslušnost národnostní, náboženská a sociální - kontrasty mezi městem a venkovem, centrem a periferií, státem a církví nebo prací a kapitálem. Skutečně základním rozlišovacím bodem byl národnostní princip. V politickém systému první republiky vedle sebe existovala řada stran se stejným politickým programem, jejichž jedinou diferenciací byla národnostní příslušnost členstva i voličů.⁴⁷

Velmi silnou pozici měla demokratická levice - *Československá sociálně demokratická strana dělnická* a *Československá strana národně socialistická*, které měly klíčové postavení při garanci nové konstrukce československého státu. To si udržely i poté, co se z Československé sociálně demokratické strany dělnické v roce 1921 oddělilo její radikální levé

⁴³ Tamtéž, s. 65.

⁴⁴ E. BROKLOVÁ, *Československá demokracie*, s. 47.

⁴⁵ S. BALÍK, *Politický systém*, s. 67.

⁴⁶ Tamtéž, s. 68.

⁴⁷ Tamtéž, s. 68-69.

křídlo, které se záhy přeměnilo na samotnou *Komunistickou stranu Československa*. Potenciál levice podporovala také spřízněná politická orientace obou československých prezidentů.⁴⁸

Druhým základním pólem prvorepublikového spektra byla *strana agrární*, reprezentant selského konzervatismu, kterou jako její „satelit“ doprovázeli tzv. živnostníci. V letech 1925 a 1929 vyhráli volby pod vedením Antonína Švehly a jejich velmi široká organizační síť prostupovala celý venkov. Ideová vzdálenost mezi agrárníky a demokratickou levicí nebránila tvorbě koaličních vlád, známých jako rudozelené koalice.⁴⁹

Specifickou pozici si udržel politický katolicismus a jeho představitel *Československá strana lidová*. Díky J. Šrámkovi se lidovcům nakonec podařilo získat si pevné místo v československé frontě, a to i přes to, že byli ztotožňováni s habsburskou érou. Uvnitř strany probíhaly spory mezi sociálně orientovaným moravským křídlem J. Šrámka a konzervativněji zaměřeným českým křídlem B. Staška. Hovořit tak o české pravici zde, stejně jako u agrárníků, dost dobře nelze.⁵⁰

Slovenská ľudová strana vznikla v roce 1906 a obnovena byla v prosinci 1918. V roce 1925 přijala název *Hlinkova slovenská ľudová strana* podle svého nejvýznamnějšího představitele, slovenského katolického kněze Andreje Hlinky. Dalšími představiteli byli např. Jozef Tiso a Vojtech Tuka. Secesí z *Hlinkovy slovenské ľudové strany* vznikla v roce 1929 *Jurigova slovenská strana ľudová*, která měla však jen krátkého trvání.⁵¹ Program slovenských ľudovců se odvolával na Pittsburskou dohodu, požadoval slovenskou autonomii, katolické školství a výhradní užití slovenštiny na Slovensku.⁵²

2.6. Regionální systém

Jedním z hlavních konfliktů první republiky byl problém uspořádání česko-slovenských vztahů. Problematická byla idea práva národů na sebeurčení ve smyslu konstruování nástupnických států. Početné menšiny, např. německá, maďarská, polská a rusínská, tvořily výbušnou národnostní konstelaci, v níž bylo takřka nemožné najít konstruktivní řešení. Podle idey čechoslovakismu měl tzv. československý národ převzít vedoucí roli v novém státě jednak kvalitativně, jednak s odvoláním na historický vývoj a státoprávní nároky. Idea československého národa však od počátku silně zkomplikovala vztah mezi českou a slovenskou

⁴⁸ Tamtéž, s. 70.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Ferdinand Juriga se po vyloučení z *Hlinkovy slovenské ľudové strany* v roce 1929 pokoušel prosadit se svým vlastní politickým uskupením, se kterým kandidoval téhož roku do parlamentu. Po porážce v parlamentních volbách *Jurigova Slovenská strana ľudová* činnost nevyvíjela a F. Juriga odešel do ústraní.

⁵² S. BALÍK, *Politický systém*, s. 77.

politickou reprezentací. Požadavek autonomie Slovenska v rámci Československé republiky se objevil již při přípravách únorové ústavy na návrh V. Tukey v roce 1921. Předpokládal vytvoření Československé svazové republiky coby personální unie, v níž by dva suverénní státy spojovala pouze osoba prezidenta. Autonomii slovenský národ v období první republiky však nezískal. Chyběly podmínky na Slovensku - následky předcházející maďarizace, diverzifikovaná politická, ekonomická a kulturní situace - i ochotný partner na české straně.⁵³

V oblasti Sudet žili lidé hlásící se většinou k německé národnosti. V prvních měsících existence se samostatný československý stát na tomto teritoriu musel potýkat s pokusy budovat zde síť německých provincií činících si buďto nárok na autonomii, nebo přímo na připojení k Německu nebo Rakousku.⁵⁴ Stačil rázný postoj české politické reprezentace podpořený zásahem teprve vznikající ozbrojené moci, aby se německý odpor zhroutil. Do konce prosince 1920 byly oblasti s německým obyvatelstvem plně podřízeny centrálním demokratickým orgánům.⁵⁵ Od poloviny 30. let se pak stal nárok Německa na začlenění tamního obyvatelstva německé národnosti do Říše klíčovým zahraničně-politickým problémem první republiky.⁵⁶

⁵³ Tamtéž, s. 79-80.

⁵⁴ Tamtéž, s. 80.

⁵⁵ J. HARNA, První československá republika, s. 4.

⁵⁶ S. BALÍK, Politický systém, s. 80.

3. Život a činnost Ferdinanda Jurigy do roku 1918

3.1. Slovensko na počátku 20. století

Slovensko na počátku 20. století tvořilo jakýsi předěl mezi západní a východní Evropou. Výrazně zaostávalo za rozvinutými průmyslovými zeměmi západní a střední Evropy, nepatřilo však mezi nejzaostalejší evropské regiony. Zatímco české země byly nejvýchodnější výspou západní industriální civilizace, ale stály o stupínek níže než její špička, Slovensko tvořilo západní výspu chudší poloviny Evropy, přičemž na stupínku industrializace bylo o trochu výše než její zbytek. Vzdělanostní úroveň byla znatelně nižší než například v Čechách, kde se již touto dobou negramotnost téměř nevyskytovala, zatímco na Slovensku umělo číst a psát pouze 70 % dospělých Slováků.⁵⁷

Demografický vývoj Slovenska byl skličující. Slovensko již dvě století bylo rezervoárem pracovních sil a mnoho lidí odtud odcházelo například do oblastí západního Balkánu, Rumunska nebo Uher. V roce 1900 žilo mimo území své vlasti okolo 260 000 Slováků. Nejmohutnější vystěhovalecký proud směřoval do USA; do roku 1914 se za moře vystěhovalo téměř půl milionu Slováků.⁵⁸

V oficiálních statistikách byl také na Slovensku zaznamenán rapidní pokles občanů slovenské národnosti. Roku 1880 se zde hlásilo ke slovenské národnosti 63,08 % obyvatelstva, roku 1910 klesl počet Slováků na 57,66 %. Jednalo se ale spíše o pokles statistický, než reálný, lidé se vzdávali svého slovenského občanství ve prospěch maďarského. Počet Maďarů proto stoupl mezi lety 1880-1910 z 22,1 % na 30,3 %. Ze strany vládnoucích tříd Uherska byla vyvíjena snaha přeměnit Slováky na jakousi masu plebejců bez vyšších forem kulturního, společenského i politického života.⁵⁹

Nucená maďarizace zasáhla také školství. V roce 1910 se v celém Uhersku přihlásilo jen 1946 lidí, kteří dokončili středoškolské vzdělání, k mateřské řeči slovenštině. Na přelomu století se maďarizace začala projevovat i v základních školách, příkladem může být školní rok 1905/1906, kdy ve slovenštině vyučovalo pouze 241 lidových škol. Podle nových školských zákonů měl každý žák od čtvrté třídy lidové školy povinnost učit se psát i hovořit úředním jazykem, tedy maďarsky. Ve venkovských školách, kde měl učitel ve třídě i 80 žáků, byla ovšem praxe taková, že se děti naučily několik básniček v řeči, které nerozuměly a kterou „za školními vraty“ neměly téměř šanci slyšet, což vedlo ke snížení vzdělanosti.⁶⁰

⁵⁷ Lubomír LIPTÁK, Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2011, s. 17-19.

⁵⁸ Tamtéž, s. 21.

⁵⁹ Tamtéž, s. 21-22.

⁶⁰ Tamtéž, s. 22.

3.2. Ferdinand Juriga v počátcích své kariéry

Ferdinand⁶¹ Juriga se narodil dne 12. října 1874 ve městě Gbely, nacházející se dnes v okrese Skalica v Trnavském kraji. Narodil se do přísně katolické rodiny rolníka Michala Jurigy a Márie, rozené Hurbanové, a to jako třetí chlapec ze čtyř sourozenců.⁶² Do základní školy chodil v Ostřihomi a pokračoval na gymnáziu ve Skalici. Zde se setkal se Slováky žijícími na Moravě a díky tomu si mohl začít formovat názor na česko-slovenskou vzájemnost.⁶³ Doktorát z teologie dokončil ve Vídni a jeho doktorská práce, jež se jmenovala *O oprávněnosti a neoprávněnosti národnej lásky*,⁶⁴ byla předznamenáním jeho budoucích snah a činů. Začal například působit v tradičním katolickém osvětovém centru *Spolek sv. Vojtěcha*, které fungovalo již od dob národního obrození. Pro svá omezení, která byla daná stanovami spolku i katolickým zaměřením, nemohl spolek nahradit zrušenou *Matici slovenskou*⁶⁵, ale v rámci svých možností vykonal prostřednictvím svých členů, katolických národních činitelů,⁶⁶ velký kus práce.⁶⁷ Ve Vídni se F. Juriga také scházel se členy slovenského akademického spolku *Tatran* a *Národ*, především s Pavlom Blahem, jedním z budoucích vůdců hlasistů.⁶⁸

⁶¹ Ve slovenských odborných publikacích je Ferdinand Juriga označován spíše jménem Ferdiš, stejně tak ho oslovovali i jeho přátelé. Ve své práci budu však používat jeho občanské jméno Ferdinand.

⁶² Milan RAKÚS, Otvárací příhovor Milana Rakúsa v mene Slovenskej národnej knižnice, in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ludový směr slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 13.

⁶³ Miroslav PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach svojej doby, in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ludový směr slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 17.

⁶⁴ Dušan KOVÁČ a kol., Muži deklarácie, Martin 1991, s. 111.

⁶⁵ Matice slovenská vznikla roku 1861, kdy byl na shromáždění v Martině přijat požadavek na založení slovenského kulturního spolku. Její první valné shromáždění se konalo dne 4. srpna 1863. Ovšem uherská vláda již roku 1875 zakázala její činnost a také zabavila její veškerý majetek. Svou činnost obnovila Matice slovenská až po vzniku Československa 1. ledna 1919 na základě rozhodnutí ministra s plnou mocí pro správu Slovenska Vavra Šrobára.

⁶⁶ Členem byl kromě F. Jurigy například F. R. Osvald, M. Kolár, F. Jehlička a další. D. KOVÁČ, Muži deklarácie, s. 114.

⁶⁷ Tamtéž, s. 113-114.

⁶⁸ Na konci 19. století se ve slovenské politice pod vlivem profesora T. G. Masaryka zformoval liberálně-pokrokařský proud. Toto seskupení se radikálně vymezovalo proti martinskému vedení Slovenské národní strany. Jeho stoupenci byli studenti z Prahy, Vídně a Budapešti, kteří začali roku 1898 vydávat časopis *Hlas*. Martinskému centru vyčítali volební pasivitu a slaviofilskou orientaci na Rusko. Hlasisté se však dostávali do sporů také s katolickým proudem kvůli svému antiklerikálnímu zaměření, na druhé straně je ale spojovala osvětová práce mezi lidmi. Jejich negativní postoj k volební pasivitě Slovenské národní strany vedl k tomu, že vedení strany změnilo svůj postoj a od roku 1901 se strana začala zúčastňovat uherských parlamentních voleb. M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový směr, s. 16-17.

Díky hlasistům překonal střízlivější, praktičtější a modernější zájem o lid již překonaný tradiční, romanticko-sentimentální vztah k lidu. Hlasisté vytýkali slovenské inteligenci, že žije uprostřed lidu, ale nezná ho a má o něm zkreslené představy. V národně-politické práci bylo nutné překonat jisté kastovní rozvrstvení lidu, na druhé straně ale hlasisté odmítali sestoupení inteligence k lidu, naopak inteligence neměla ztratit kontakt s prostředím, ze kterého vyšla. Měla ho zpětně kultivovat a vzdělávat. Hlasisté spatřovali klasického představitele slovenského národa ne v inteligenci, ale v obyčejném rolníkovi. Populistický akcent národního programu neměl znamenat pouze lživou lidovost, ale práci na zvýšení vzdělanosti, mravní i hmotné úrovní života lidových vrstev jako nevyhnutelného předpokladu pro jejich aktivní účast na politickém životě. Hlasisté si uvědomovali nevyhnutelnost společenské modernizace, byli ale přesvědčení, že slovenská rolnická pospolitosť představuje takový společenský typ, ve kterém není nutné ani vhodné radikálně měnit tradiční společenské hodnoty. Vladimír BAKOŠ, Lud a národ očami hlasistov a Ferdiša Jurigu, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 54-59.

Roku 1898, po skončení svých studií, byl vysvěcen na kněze a jako kaplan nastoupil ve Velké Maně, následně v Budaörsi, Levicích a Velkém Mederi. V roce 1902 získal post kaplana v bratislavském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Blumentálské ulici.⁶⁹ Od února 1905 působil třináct let jako farář ve Vajnorách, které jsou dnes součástí Bratislavy. Zde usiloval o výstavbu slovenské církevní školy, založil spolek střízlivosti a stal se horlivým propagátorem místního folklóru.⁷⁰

Slovenský politický katolicismus se začal dostávat do konfrontace s liberalismem a sociálním hnutím, proto začalo katolické kněžstvo na Slovensku spolupracovat s maďarskou *Katolickou lidovou stranou*, která vznikla v roce 1895 pod vedením hraběte Ferdinanda Zichyho. Účast slovenských politiků však straně ve volbách roku 1896 nepřinesla očekávané výsledky a další spolupráce se ukázala problematická, proto slovenští politici začali formovat vlastní slovenskou katolickou politiku. Nejprve působili v rámci *Slovenské národní strany*, později utvořili stranu vlastní.⁷¹

Politická činnost Ferdinanda Jurigy začala v roce 1902 v Bratislavě. Tou dobou do politického života Slovenska nastoupila mladá generace buditelů – Andrej Hlinka, Milan Hodža a další.⁷² Už na počátku svého působení v Bratislavě se F. Juriga při národnostní obhajobě Slováků musel vypořádat s konfesijními rozpory mezi katolíky a evangelíky. Maďarská *Katolická lidová strana* (Néppárt) s obavami sledovala vzestup slovenského národního uvědomění a slovenský katolický lidový proud se s maďarskou *Katolickou lidovou stranou* rozešel. Dne 5. prosince 1905 byla deklarací ustanovená *Slovenská ľudová strana*. Prakticky však její reprezentanti působili v rámci *Slovenské národní strany* až do roku 1913, kdy se *Slovenská ľudová strana* osamostatnila.⁷³ Ľudová strana vznikla jako logické vyústění snah křesťanských politických sil proti liberálním vládnoucím silám, které se snažily prostřednictvím církevních zákonů zredukovat postavení křesťanských církví ve společnosti. Ľudovci se tento stav pokoušeli změnit, což se odrazilo v jejich programu. Vznik strany byl také důležitý pro jednotu slovenského křesťanstva, protože na jejím vzniku se dohodly dvě

⁶⁹ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 18-19.

⁷⁰ Milan RAKÚS, Otvárací príhovor Milana Rakúsa v mene Slovenskej národnej knižnice, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 13.

⁷¹ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 16-17.

⁷² M. RAKÚS, Otvárací príhovor, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 13.

⁷³ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 19-21.

křesťanské politické linie – katolická a evangelická, zastoupené F. Skyčákem a M. Hodžou.⁷⁴ Mezi širší zakladatele *Slovenské ľudové strany* dále patřili katoličtí duchovní (F. Juriga, P. Žiška, F. Jehlička) i evangeličtí laici (P. Blaho, C. Horváth, J. Markovič aj.).⁷⁵

Ve volbách roku 1906 se angažovaly dvě slovenské národnostně zaměřené strany – *Slovenská národní strana* a *Slovenská ľudová strana*, tento postup vynesl slovenské politice sedm mandátů.⁷⁶ Ze sedmi poslanců jich bylo šest zvoleno z programu *Slovenské ľudové strany*, a to: Ferdinand Juriga, Martin Kollár, František Jehlička, Pavol Blaho, František Skyčák a Milan Hodža. Za *Slovenskou národní stranu* potom jen evangelický farář Metod M. Bella. Zastoupení slovenských národních poslanců v uherském parlamentu bylo díky této volbě rekordní, stále ale Slováci představovali pouze 6 % poslanců. Vyjadřovali se především k hospodářské situaci, státnímu rozpočtu, národnostním otázkám a situaci v regionech.⁷⁷ Takto tedy v roce 1906 vstoupil i Ferdinand Juriga do vysoké politiky, když byl zvolen ve Stupavském okrese poslancem *Slovenské ľudové strany* a zasedl do uherského parlamentu, jehož členem byl až do pádu Uherska v roce 1918.^{78,79}

Ferdinand Juriga si získal v seskupení slovenských ľudovců vedoucí postavení díky svému všestrannému vzdělání a mimořádně citlivému vztahu k lidem bez ohledu na jejich profesní zařazení nebo náboženské vyznání. Jeho vztah k lidem pramenil ve schopnosti sociálně myslet a rychle se zorientovat v aktuálních problémech společenských vrstev. Nejen že se snažil své farníky pochopit, snažil se jim také s řešením různorodých problémů pomoci.⁸⁰

Ve druhém volebním období klesl počet slovenských národních poslanců ze sedmi na tři, čímž poklesla i aktivita všeobecně nemaďarských poslanců v uherském parlamentu. Pouze Slovák Ferdinand Juriga a Rumun Stefan Pop pravidelně dráždili maďarské poslance

⁷⁴ Vladimír DANIŠ, Začiatky politickej činnosti Ferdinanda Juriga a Slovenská ľudová strana, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 90-98.

⁷⁵ Alena BARTLOVÁ, Ferdinand Juriga, prelát Andrej Hlinka a Jozef Tiso – traja čelní predstavitelia slovenskej ľudovej strany v rokoch 1905-1945, in: Pavel MAREK-Jiří HANUŠ (eds.), Osobnosť v cirkvi a politice. Čeští a slovenští kresťané ve 20. storočí, Brno 2006, s. 258.

⁷⁶ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 21.

⁷⁷ Roman HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec v uhorskom parlamente (1906-1918), in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 108.

⁷⁸ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 21-22.

⁷⁹ Ferdinand Juriga byl zvolen poslancem budapešťského parlamentu dvakrát, a to v roce 1906 a 1910, v obou případech za Stupavský okres. Ve Stupavě a jejím okolí byl Ferdinand Juriga znám z početných shromáždění za všeobecné volební právo i díky své publicistice. V této oblasti žil dostatek zámožnějšího slovenského rolnictva, z 2600 voličů bylo dokonce 2200 Slováků, což dávalo slovenskému kandidátovi slušné šance na úspěch. Uherský parlament měl působit v pětiletých cyklech, ovšem kvůli turbulentním událostem setrval F. Juriga ve funkci nejprve čtyři roky, ve druhém období díky válce dokonce osm let.

Roman HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec v uhorskom parlamente (1906-1918), in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový smer slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 105.

⁸⁰ A. BARTLOVÁ, Ferdinand Juriga, in: P. MAREK - J. HANUŠ (eds.), Osobnosť, s. 258.

národnostní otázkou. V oficiálních stenografických protokolech a parlamentních spisech najdeme přes 740 záznamů vystoupení Ferdinanda Jurigy, vystupoval ovšem velmi nerovnoměrně, někdy sledujeme i tři výstupy během jednoho týdne, někdy se odmlčel na dobu více než jednoho roku. Jeho doménou byly především otázky rozpočtové, dále národnostní problematika a návrhy mnoha zákonů. I přes značná omezení projevů v uherském parlamentu (časové omezení, nemožnost přerušení projevu, nutnost mluvit jen k tématu aj.) si F. Juriga ve svých projevech našel čas na básničky, anekdoty, vlastní zážitky, příklady z Bible či antiky nebo historické paralely, tím pádem se ostatní poslanci museli obrnit svatou trpělivostí, pokud se slova ujal tento výřečný Slovák. V dlouhých větách se vyjadřoval k mnoha tématům v nekonzistentním celku, myšlenky se mu často rozbíhaly, a to vše bylo ještě umocněno jeho snahou impulzivně reagovat na připomínky a urážky z řad posluchačů, čímž byly jeho projevy často koncepčně zcela rozbity.⁸¹

3.3. Publicistická činnost Ferdinanda Jurigy

Od poslance Martina Kollára převzal F. Juriga společně s Františkem Jehličkou *Katolické noviny*, proměnil je v týdeník a redakci přesunul do Skalice. Jejich zodpovědným redaktorem se stal Anton Bielek, bývalý redaktor *Ludových novin*, které mezi tím přestaly vycházet. V *Katolických novinách* Ferdinand Juriga pravidelně prezentoval své názory pod svým jménem nebo pod pseudonymem Rodomil Igrin.⁸² Publicisticky činný byl po celou dobu svého politického působení, což mělo za následek jeho uvěznění v roce 1906 kvůli národně buditeckým článkům *Ohrňme rukávy* a *Faraoniti a Herodiáni*, které nedlouho předtím uveřejnil právě v *Katolických novinách*.⁸³

V článku *Ohrňme rukávy* analyzoval Ferdiš Juriga maďarizaci a její dopad na stav slovenského národního života. Odsoudil šovinistickou politiku maďarských vládních kruhů a její konkrétní projevy v praxi: „*Bijí nás po hlavě lžou. Kleštěmi pomluvy trhají nám čest. Nadávkami bičují ducha. Posměchem vystavují nás na pranýř.*“⁸⁴ Několikrát zdůraznil nárok na používání mateřského jazyka: „*Kdo se nechce dát na maďarský rod, na maďarskou krev i řeč, kdo si ctí otce, miluje vroucně mateřštinu, nezapírá hroby i památku svých milých a volá po právu Slováků, je před mnohými vlastizrádcem. A šovinističtí politikové strhají z něho šaty*

⁸¹ R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: Miroslav Pekník, Ferdinand Juriga. *Ludový smer*, s. 109-110.

⁸² Ferdinand JURIGA, *Blahozvešť kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny I*, Trnava 1937, s. 58.

⁸³ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. *Ludový smer*, s. 21-22.

⁸⁴ F. JURIGA, *Blahozvešť II*, s. 7.

cti!“⁸⁵ Tvrdá slova použil také pro názorné vyjádření nucené maďarizace Slováků. „*Už jen to chybuje, aby tito panáci vydali heslo, že každý novorozený chlapec, Slovák, má být do Dunaje vržený, aby rod náš vyhynul. Duševním způsobem už to i tak činí početní šovinističtí učitelé, profesori a kněží.*“⁸⁶ Vzhledem ke svému povolání se Ferdinand Juriga často osobně setkával s případy trestání dětí učiteli za to, že používaly slovenštinu, někteří Slováci používání svého mateřského jazyka dokonce považovali za hřích a u zpovědi se z toho před Bohem zpovídali.

F. Juriga vyjádřil nekompromisní postoje ke snahám oslabovat katolickou víru, díky které si podle svých slov mohl národ udržet svoji identitu. Sílu k vymanění se z maďarského vlivu měli Slováci hledat ve víře v Boha a činorodé práci. Proto své čtenáře vyzval: „*A ohrnout musí každý Slovák rukávy, burcovat musí ospalé sousedy. Dokud nebudeme všichni v takovémto smyslu buřiči, agitátoři, základní zákon krajinský o právech mateřštiny nebude proveden.*“⁸⁷ Tento článek je psán velmi agresivně, místy dokonce buřičsky. Ferdinand Juriga se evidentně snažil ve Slovácích probudit jejich pospávající národní uvědomění a povzbudit je, dodat jim odvahy pro budoucí časy. Maďarům dal tímto článkem otevřeně najevo, že „*Slováci nezahynou! Slováci se nepomaďarí! Slováci ožijí! Slováci žít budou! Žili před šovinisty maďarizace a žít budou i po nich!*“⁸⁸

Druhým článkem, za který byl F. Juriga odsouzený, byli *Faraoniti a Herodiáni*. Tento článek se jeví více uměleckým. Nenajdeme zde žádné odkazy na aktuální dění v Uhrách ani ve světě, text je plný alegorií a metafor. Na úvod F. Juriga připomněl pasáž z knihy Exodus, která popisuje běsnění egyptského faraona, který se snažil zabránit Židům – otrokům – v odchodu z Egypta. Reakcí na faraonovo počínání byl akt anděla boží pomsty, který usmrtil vše prvorozené. Jako druhý biblický příklad je zde uveden Herodes, který se z tohoto trestu nepoučil a vraždil též. Posledním tyranem, o kterém se F. Juriga zmínil, jsou Turci, turecké podobenství je lidem žijícím v Uhrách na počátku 20. století nesporně nejbližší. Turci byli však chytřejší a předvídavější. Věděli, že pokud dítě zabijí, žádný užitek jim to nepřinese, proto křesťanské děti unášeli a vychovávali k obrazu svému. „*Hrozný je to způsob mordování církvi i národa. Hroznější od způsobu Herodesa a Faraona. Tito, když zabili, nuž zabili, ale pro sebe nic nezískali. Turci zabili v dítěti křesťana a Slováka a získali v něm pro sebe mohamedána a Turka.*“⁸⁹ A Ferdinand Juriga ve svých úvahách pokračoval: „*Nuž, proč dítě zabíjet, když si můžu vychovat z něho otroka, psa, co kříž bude hryzat a na něho štěkat; červa, co se vevrtá do*

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž, s. 8.

⁸⁷ Tamtéž, s. 9.

⁸⁸ Tamtéž, s. 10.

⁸⁹ Tamtéž, s. 18.

slovenské lípy; odrodilce, co chytí sekeru a rubat bude do stromu rodu svého; blázna, co povi v hlouposti své: není Boha; opovázlivce co vynadá bratrům svým do smradlavých Slováků.“⁹⁰

Ferdinand Juriga bojoval nejen za katolickou církev, ale i za práva Slováků. Proto považoval za jedno z nejdůležitějších míst školu, zde jsou děti vychovávány, získávají zde lásku k Bohu i sounáležitost se svým národem. Škola je tedy nezbytným předpokladem pro budoucnost národa a F. Juriga národ nabádal, aby si své církevně-slovenské školy více bránil. Na závěr vzkazuje „Faraonitům a Herodiánům“: „*Nechť zhynou! Anděl pomsty nechť jim ubije prvorozeňátka od hovádka až po dítě. Voda nechť jim zkraví jako Nil. A žáby i ropuchy nechť jim lezou do jizeb, do komor, do jejich postelí, pro křivdu do nebe volající, že chci ubíjet církev i rod v dětech!*“⁹¹

Rozsudek byl velmi tvrdý, kromě dvou let vězení musel ještě Ferdinand Juriga zaplatit pokutu 1200 korun a veškeré soudní výlohy. Takto přísný rozsudek byl s největší pravděpodobností vynesena na politickou objednávku, protože jím jeho politická kariéra téměř skončila dříve, než začala. Ferdinand Juriga si trest odpykával mezi léty 1907-1909 ve státní věznici ve Vacově. Po vynuceném odchodu F. Jurigy z parlamentu přešla rozhodující iniciativa mezi národnostními poslanci na Milana Hodžu.⁹² V uherském sněmu pronesl F. Juriga řeč v reakci na své odsouzení: „*Už od mládí mi bylo nejvroucnější tužbou, abych mohl bojovat za spravedlnost a hlásat své přesvědčení. Tyto dva roky vězení mne od toho nezastraší. Když za můj národ můžu trpět dva roky ve vězení, nezastraší mne to, abych zanechal hroby otců našich, lid můj, moji drahou krev slovenskou. Když mne i pod vlivem šovinismu na šibenici odsoudí za politický přestupek, i tehdy se vztyčenou hlavou se nechám oběsit. Vím, že pro každý národ, který si chce vydobýt právo, přijde Velký pátek, než přijde den Vzkříšení. Svoboda se v žaláři rodí a právo z pout přichází na svět. Čím je větší otroctví, tím je bližší svoboda.*“⁹³

F. Juriga byl vzdělaný, úspěšně složil čtyři rigorózní zkoušky, a také pobyt ve vězení využil k rozšiřování svého obzoru. Zaobíral se především studiem slovanských jazyků a tvořil si názor na svět, který konfrontoval s teologickým učením. Ve vězení se zformovaly jeho názory na nutnost reformování církve.⁹⁴ Ferdinand Juriga byl mezi lidmi velmi populární, o čemž svědčí velké množství z řad rolníků z okolí Bratislavy, kteří byli odsouzeni buď za to, že pro něj organizovali finanční sbírky, nebo vystavovali Jurigovy portréty v oknech, čímž se

⁹⁰ Tamtéž, s. 17.

⁹¹ Tamtéž, s. 20.

⁹² R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 113-115.

⁹³ F. JURIGA, Blahozvest' I, s. 72.

⁹⁴ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 22-24.

z právního hlediska údajně dopustili schvalování trestného činu. Od roku 1910 vychází *Katolické noviny* již pod novým názvem *Slovenské ľudové noviny*.⁹⁵

3.4. Rozpad Slovenské národní strany

Již od roku 1911 bylo možné vycítit roztržičnost mezi jednotlivými proudy ve *Slovenské národní straně*, která byla ještě více rozdělena dvěma významnými skutečnostmi. Jednalo se o úplatkářskou aféru okolo *Slovenských ľudových novin* a o konfesionální rozpory spojené s Andrejem Hlinkou.⁹⁶ Následujícího roku se v zájmu zlepšení situace slovenské politiky uskutečnila organizační přestavba *Slovenské národní strany*, která v důsledku neměla kýžený výsledek. Ve *Slovenské národní straně* dozrál čas k rozchodu a dne 29. července 1913 byla v Žilině oficiálně založena *Slovenská ľudová strana* i se svou organizační strukturou. Předsedou se stal Andrej Hlinka a tajemníkem Ferdinand Juriga.⁹⁷

Po odchodu lidově-klerikálního proudu přijala v říjnu 1913 *Slovenská národní strana* nový program, ve kterém byla upevněna pozice liberálně-pokrokařského proudu, představovaného například bývalými hlasisty. *Slovenská ľudová strana* byla před válkou v těžké situaci, musela si neustále hledat svou pozici v dobovém politickém spektru a formovat vlastní politické koncepce. V této činnosti byl nejaktivnější Ferdinand Juriga.⁹⁸

Ve slovenské politice konce 19. století se objevovaly politické koncepce, které měly zabezpečit lepší postavení Slováků v monarchii. Jednalo se o slavianofilskou orientaci, pasivně očekávající pomoc od Ruska, spolupráci nemaďarských národností v Uhersku, československou vzájemnost a belvedérskou politiku Milana Hodžy, opírající se o osobu následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este.⁹⁹ Každá měla své stoupence a odpůrce, v praxi ale dávali slovenští politikové největší podporu té, která měla tou dobou největší šance na úspěch. Bezprostředně před válkou měla šanci česko-slovenská spolupráce a orientace na následníka trůnu, obě varianty se za předpokladu příznivých okolností nevyklučovaly. Česko-

⁹⁵ R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. *Ľudový smer*, s. 115.

⁹⁶ Někteří členové redakce *Slovenských ľudových novin* totiž přijali v souvislosti s volbami roku 1910 za nejasných okolností od přešpurského župana státní subvenci a byli obviněni ze zrady národních zájmů. Konfesionální rozpory vznikly v souvislosti s reakcí A. Hlinky k dlouholetému sporu obyvatel Lúčky s jejich knězem. Neoprávněná kritika A. Hlinky ve *Slovenském týdeníku* (M. Hodža) a stejně tak nevhodná Hlinkova obrana napsaná Ferdinandem Jurigou a uveřejněná v *Katolických novinách*, vyvolaly konfesionální katolicko-evangelické rozpory. M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. *Ľudový smer*, s. 26-29.

⁹⁷ Tamtéž, s. 26-31.

⁹⁸ Tamtéž, s. 31-32.

⁹⁹ Tzv. belvedérská dílna usilovala o přestavbu rakousko-uherské monarchie a vytvoření Spojených států Velkého Rakouska, kde by měly všechny národy rovnoprávné postavení a podílely by se na správě věcí veřejných ve státě. Jaromír TAUCHEN, Milan Hodža a jeho koncepce střeoevropské integrace, in: Damian CZUDEK – Josef KOTÁSEK – Jan NECKÁŘ (edd.), *Interakce českého a evropského práva*, Brno 2009, s. 440.

slovenská vzájemnost se rozvíjela již od konce 19. století i z iniciativy T. G. Masaryka a prostřednictvím spolku *Československá jednota*. Ta od roku 1908 organizovala každý rok v Luhačovicích porady Čechů a Slováků o hospodářské a kulturní spolupráci. Bezprostředně před válkou začaly tyto vztahy nabývat i politické podoby. Od roku 1911 se těchto luhačovických porad účastnilo i martinské vedení *Slovenské národní strany*.¹⁰⁰

Čeští představitelé se k budoucí spolupráci nejprve stavěli nedůvěřivě, v roce 1914 česko-slovenská vzájemnost dosáhla svého vrcholu a představy o budoucí politické spolupráci Čechů a Slováků se již prezentovaly veřejně. Spolupráce Ferdinanda Jurigy a *Slovenské ľudové strany* s českými katolíky byla velmi dobrá, na druhé straně ale představitelé slovenského politického katolicismu odmítali čechoslovakismus - myšlenku národní jednoty Čechů a Slováků. Báli se například o osud slovenštiny. *Slovenská ľudová strana* zaujala vyčkávací postoj i při projektu nadstranického sjednocení v podobě *Slovenské národní rady*. *Slovenská ľudová strana* sice neměla navenek zájem spolupracovat se *Slovenskou národní stranou* a *sociálními demokraty*, ale na druhé straně Hlinkův list *Slovák* naznačil, že tuto spolupráci v rámci *Slovenské národní rady* ľudovci nevyklučují. Tento rozpor byl dán existencí dvou center Slovenských ľudovců – Jurigovy prešpurské skupiny okolo *Slovenských ľudových novin* a Hlinkovy skupiny v Ružomberoku. Na některé otázky ohledně směřování *Slovenské ľudové strany* měli oba muži odlišné názory. Jurigův směr byl v prosazování svých záměrů účinnější, ale také méně taktický. Hlinka si stále nechával otevřenou cestu k martinskému centru.¹⁰¹

Vnějším problémem slovenských ľudovců byl jejich vztah ke zbytku politického spektra, vztah konfesijní. Z náboženského hlediska odmítali spolupráci se sociálními demokraty. Při hledání spojenců vycházeli slovenští ľudovci z katolických náboženských hledisek, proto jediným možným spojencem byla konzervativní část *Slovenské národní strany* reprezentovaná martinským centrem. Sarajevský atentát na následníka habsburského trůnu a vypuknutí války však postavil F. Jurigu a jeho spolupracovníky před jinou realitu.¹⁰²

3.5. První světová válka v kontextu slovenské politiky

Po vypuknutí války mělo každé slovenské uskupení pocit nutnosti vyjádřit se k nastalé situaci, včetně ľudovců a jejich *Slovenských ľudových novin*. Podle nich byla válka oprávněná

¹⁰⁰ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 34-35.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 35-38.

¹⁰² Tamtéž, s. 38-39.

a mravně odůvodněná, vyzývali k bezvýhradné poslušnosti a ke zmužilému boji za vítězství monarchie.¹⁰³

Stanné právo znemožnilo jakoukoli politickou činnost. Vojensko-policejní režim v Uhrách krutě potlačoval jakýkoli projev národního cítění. Válka proti Srbsku a Rusku vyvolala v Uhersku protislovanskou hysterii. Všudypřítomní špioni se zaměřovali hlavně na slovenské národní činitele a mnoho z nich se dostalo do vězení, nakrátko i Milan Hodža. O poslanci F. Jurigovi se v americko-slovenském tisku dokonce rozšířila zpráva, že byl v rámci stanného práva odsouzený a popravený, nebyla to však pravda. *Slovenská národní strana* oznámila zastavení své politické činnosti, aby zabránila pogromům vůči slovenskému národnímu hnutí. Těžiště slovenské politiky se přeneslo do zahraničí, kde slovenští krajané žili již před válkou – do Spojených států amerických a Ruska. Postupně vyhlásila politiku pasivity všechna nemaďarská politická uskupení, což byla jediná možnost, jak se nezkompromitovat spoluprací s uherským režimem, avšak možnost jejich vzájemné spolupráce se tím omezila na minimum.¹⁰⁴

Na rozdíl od většiny slovenského politického spektra byl Ferdinand Juriga proti politické pasivitě a po dobu celé války vyvíjel horečnou činnost. Válku přivítal s očekáváním lepší budoucnosti, ale po krátké době byl zděšen vládními šovinistickými projevy a terorem. Ve svém článku *Za slovenskú česť* vyslovil údiv nad tím, že Slováci, kteří byli vždy oddanými stoupenci monarchie, jsou nyní označováni za vlastizrádce. Dne 25. září 1914 ve *Slovenských ľudových novinách* vydal článek *Moje návrhy*, ve kterém předložil způsob řešení krizového stavu. Žádal zavést progresivní daň z luxusu, alkoholu a majetku, která by byla použita na vyplácení podpory pro vdovy a sirotky padlých vojáků. Také chtěl vybudovat kuchyně pro hladovějící, opatrovny pro děti, bezplatné ošetřování v krajských nemocnicích, zajistit vykonávání polních prací, propagoval požadavky slovenštiny na lidových i středních školách a volební právo rozšířené na všechny vojáky i ženy. Uherská vláda jeho mnohokrát opakované návrhy soustavně ignorovala, což nakonec vedlo k hledání jiné cesty pro prosazení národních a politických práv Slováků.¹⁰⁵ Své články vydal Ferdinand Juriga ještě za války ve čtyřech svazcích pod názvem *Písma, ktoré po čas krvavej sveta potopy napísal Ferdiš Juriga*.¹⁰⁶

Kromě svých článků ve *Slovenských ľudových novinách* byl Ferdinand Juriga velmi činný i na půdě parlamentu, kde s železnou pravidelností řečnil, někdy však sklízel posměch maďarských poslanců. Mnoho jeho projevů se týkalo neutěšené hospodářské situace, kde

¹⁰³ Tamtéž, s. 39.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 40-41.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 42.

¹⁰⁶ F. JURIGA, *Blahozvešť I*, s. 113.

navrhoval vznik obecních generálních štábů, které by se staraly o rodiny vojáků a které by zabezpečily polní práce. Přednesl svoji vizi sociálního státu, který by měl rodiny chránit před hladem. Podle jeho názoru liberální hospodářský systém v čase války přestal existovat a je na státu, aby organizoval výrobu a rozděloval produkty. Dále hovořil například o školství. Podal návrh na založení slovenské katedry na plánované bratislavské univerzitě, ten byl ale zamítnut. Jeho činy však nebyly vždy promyšlené. V parlamentu se objevila žádost bratislavského soudu o zrušení jeho imunity, protože na zábavě v jakési krčmě údajně vykřikl: „*Hej, co bude se Slováky? Jejich bude svět, vymlátí Němce a Maďaři utečou!*“ Tím se dopustil bouření proti národnosti, imunitní výbor ho ale protentokrát odmítl vydat s tím, že v takovémto výroku nevidí nebezpečí a to tím spíše, že byl pronesen ve víru zábavy.¹⁰⁷

K většině těchto témat se F. Juriga stále vracel, ale novým tématem pro něj bylo zachování národa. Podle jeho názoru se o budoucnosti národa nerozhodovalo na frontách, protože násilná smrt není garancí existence národa. Je ztrátou pro současnost, nenarozené děti jsou ztrátou pro budoucnost. V těchto časech, kdy mnoho mužů bojovalo na frontě, se rodilo podstatně méně dětí, což mohlo mít nedozírné následky. Nedovedl si představit dítě narozené mimo svazek manželský a uzavření sňatku bylo v této době byrokraticky velmi náročné, proto se snažil dosáhnout jeho zjednodušení.¹⁰⁸

3.6. Ferdinand Juriga a česko-slovenské tendence

Slováci v USA i v Rusku si uvědomovali, že vypuknutí války způsobilo odlišné vnitropolitické i mezinárodní postavení Rakousko-Uherska. Slováci zřejmě neměli reálnou šanci existovat samostatně, museli tedy přemýšlet o tom, s jakým národem se spojí. Jednou z možných variant byla federace slovensko-ruská, dále slovensko-polská nebo slovensko-maďarská. Další variantou bylo vytvoření společného státu Čechů a Slováků. Mezi americkými i ruskými Slováky převládal názor, že nejschůdnější bude spojení právě s Čechy, pokud bude zajištěn samostatný vývoj slovenského národa. To již byli v čele zahraničních akcí T. G. Masaryk, E. Beneš a M. R. Štefánik. Ti vytvořili roku 1916 Československou národní radu a své argumenty podpořili i silou formujících se československých legií.¹⁰⁹ Myšlenka vytvoření společného státu Čechů a Slováků vznikla v lůně českého politického myšlení a Slováci se s ní pomalu začali ztotožňovat. Pro Čechy znamenal vznik samostatného státu návrat

¹⁰⁷ R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 123-125.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 126-127.

¹⁰⁹ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 43.

k samostatnosti, ke znovunabytí státu, který byl před třemi stoletími absorbován habsburskou říší, ovšem pro Slováky to byl krok zcela nový, pokud nechtěli sahat k romantickým představám o Velké Moravě.¹¹⁰

Státově právně stál F. Juriga na stanovisku jednotného federálního Rakousko-Uherska, ovšem smrtí Františka Ferdinanda d'Este tato možnost padla. Další alternativu, ruskou pomoc v letech 1914-1915, byl ochotný akceptovat, pokud by Rusové přinutili Habsburky přetvořit monarchii ve federativní stát. Ferdinand Juriga, stejně jako další slovenští politici, původně neuvažoval o rozbití Rakouska-Uherska. Byl poslancem uherského sněmu a ještě počátkem roku 1918 stál o existenci Slováků v Uhersku a požadoval pro ně uplatnění Národnostního zákona z roku 1868. Jen velmi těžko se proto přeorientoval na koncepci společného státního útvaru Čechů a Slováků.¹¹¹ Poslední měsíce války se projevovaly zvýšenou nervozitou a F. Juriga se dočkal v parlamentu také výroků, že Slováci neexistují a že v parlamentu sedí jen Maďaři. F. Juriga jim odpověděl, že se za války ničemu nepřiúčili a že válka je otázkou osvobození národů: „*Přirozeně, lehce je vám tu jednoho osamoceně stojícího Slováčka přehlušit, ale páni neberou na vědomí skutečnost, že tu jde vlastně o to, jak dál udržet v jařmu vykořisťěnou třídu.*“ Nebyl by to ale Juriga, aby nepronesl i slova, ke kterým se již za pár měsíců nehlásil, týkající se právě budoucího uspořádání: „*Ještě před válkou jsem odsoudil české snahy... Vždy jsem byl a i v současnosti jsem přívržencem politické uherské státní idey. Odmítám jakékoli rozkouskování uherského státu jako očerňování naší věrnosti. Měl bych se odvolat na skutečnost, že Češi mě pošlapávali kvůli mé poctivosti. Ale když jde o lásku k vlasti, jsem přívržencem zachování uherského státu...*“¹¹²

Ferdinand Juriga měl sice výborné vztahy s českými a moravskými katolíky, obával se ale koncepce čechoslovakismu, který popíral svébytnost slovenského národa. Počátkem roku 1918 se jeho politické aktivity zaměřily na domácí, uherskou scénu, kde se snažil vyburcovat k činnosti pasivní slovenskou politiku ostrou kritikou martinského vedení *Slovenské národní strany*, ovšem marně. Navenek pasivní slovenská politika si ale vytvořila vlastní způsoby komunikace, které unikly pozornosti uherských úřadů, díky čemuž se mohly začít tvořit malé skupiny slovenských politiků, například v Martině, Ružomberku nebo Bratislavě.¹¹³

Ferdinand Juriga zůstával částečně od těchto neveřejných aktivit slovenské politiky stranou. Z části pro svou kritiku slovenského politického tábora, z části kvůli obavě, aby o

¹¹⁰ E. LIPTÁK, Slovensko, s. 55.

¹¹¹ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 44.

¹¹² R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 131.

¹¹³ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 45.

záměrech slovenské politiky ve *Slovenských ľudových novinách* nenapsal víc, než bylo třeba. Jeho temperament byl totiž nevyzpytatelný. V této době už slovenská politika začala částečně vystupovat ze své pasivity, například sociální demokraté vyhlásili dne 1. května 1918 Mikulášskou rezoluci, ve které ústy Vavra Šrobára požadovali sebeurčení pro slovenský národ. Mikulášská rezoluce měla velký ohlas v zahraničí, protože byla prvním veřejným projevem ze Slovenska, kterým se Slováci přihlásili k československému odboji. Tak ji chápaly i uherské úřady a V. Šrobár skončil ve vězení. Dne 24. května 1918 se v Martině konala důvěrná porada *Slovenské národní strany*, které se Ferdiš Juriga neúčastnil. Právě tam rozřal Andrej Hlinka gordický uzel svým výrokem: „*Neobcházejme otázku, povězme otevřeně, že jsme pro orientaci československou. Tisícileté manželství s Maďary se nevydařilo, musíme se rozejít.*“¹¹⁴

Ferdinand Juriga byl zklamaný, že byl slovenskou politickou reprezentací odsunut na druhou kolej, ale když dne 31. srpna 1918 sociální demokraté podpořili návrh Milana Hodžy na ustanovení Slovenské národní rady, Ferdinand Juriga již nezaváhal a svým článkem *Osamelí havrani* naznačil, že je připraven jednat. Dne 12. srpna se jednalo o Jurigově členství ve Slovenské národní radě. Sám F. Juriga si však situaci zkomplikoval, když dne 4. října 1918 pod nátlakem publikoval promaďarský článek *Von do poľa*, který vyvolal ve slovenském politickém táboře i v Čechách pobouření a zmatek.¹¹⁵ A to hlavně pro svůj loajální a promaďarský charakter, deklaroval se tu totiž požadavek řešit slovenskou otázku jen v hranicích Uherska. Pod vlivem tohoto článku navrhl A. Hlinka odvolat Jurigovu kandidaturu do Slovenské národní rady, ten se ale bránil, že podlehl tlaku bratislavského župana Szmrecsányiho, který mu pohrozil vězením, pokud článek nenapíše. Podle slov Matúše Duly, předsedy *Slovenské národní strany*, F. Juriga „*se vymlouvá, že však on, co v tomto článku obsažené, seriózně nemyslel, je to jen taktické, jak on praví, ošizení, které on napraví.*“ Dne 5. října díky Dulově velkorysosti přijal Ferdinand Juriga nabízený post ve Slovenské národní radě. Byl za něj vděčný a okamžitě se chtěl pustit do práce, proto požádal M. Dulu, aby mohl v parlamentu přednést zásadní stanovisko Slováků, což vzbudilo ve slovenských politických kruzích znepokojení, aby F. Juriga nezopakoval své politické kotrmelce a nepronesl něco neuváženého. Rozhodující říjnové dny tak doprovázela martinská opatrnost a Jurigova lehkovážnost.¹¹⁶

¹¹⁴ Tamtéž, s. 46.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 46-47.

¹¹⁶ R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 132-133.

Dne 18. října, když v parlamentu hovořil jménem uherských Rumunů rumunský poslanec Alexandr Vajda, vykřikoval Ferdinand Juriga své poznámky do výbušné atmosféry v parlamentu, proto byl několikrát napomenut.¹¹⁷

Symbolickým rozloučením Slováků s Uherskem byla Jurigova řeč v uherském parlamentu dne 19. října 1918 pronesená jménem oficiálně ještě neexistující Slovenské národní rady: „slovenský národ si žádá, aby úplně svobodně mohl rozhodnout o svém institučním státním umístění a o svém poměru k ostatním svobodným národům“.¹¹⁸ Jeho řeč trvala více než dvě hodiny. Za velkého pobouření, křiku a výsměchu maďarských poslanců upřel uherskému sněmu jakékoli právo cokoli podnikat jménem Slováků. Žádal právo na sebeurčení pro všechny národy Uherska a vyhlásil, že na budoucí mírové konferenci má právo jménem Slováků jednat jen Slovenská národní rada. V parlamentu zaznívaly výkřiky jako: „Kde je ta rada?... Kde je slovenský národ? Ve které župě bývá? Kdo je to vlastně? Odeberte mu slovo!... Za ním stojí jen Češi!... Slováci se hanbí, že hovoří jejich jménem!“ K hysterickému výkřiku dokonce F. Juriga vyprovokoval i jinak velmi klidného hraběte I. Tiszu, který označil jeho řeč za „krejcarovou komedii“.¹¹⁹ O svém projevu se rozepisuje také ve své „autobiografii“ *Blahozvest' kresenia slovenského národa a slovenskej krajiny*.¹²⁰

Ferdinand Juriga toto *Osvedčenie* přednesl jménem ještě definitivně neustavené Slovenské národní rady iniciativně, bez předcházející dohody s martinským vedením slovenské politiky. Vedoucí slovenská politická reprezentace nebyla jeho vstoupením bezvýhradně nadšená. Milan Ivanka, který byl pověřen na poslední chvíli předsedou Slovenské národní strany, aby zabezpečil, že se Ferdinand Juriga nedopustí na půdě parlamentu něčeho, co by bylo v rozporu se zájmy česko-slovenské orientace slovenské politiky v závěru války, napsal M.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 133.

¹¹⁸ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 47.

¹¹⁹ Marián HRONSKÝ, Ferdinand Juriga a Andrej Hlinka v čase prvej svetovej vojny (1914-1918), in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový smer slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 148.

¹²⁰ F. JURIGA, Blahozvest' I, s. 142. „Přišel den 19. října. Odbila hodina. Předseda volá: „Juriga Nándor.“ Juriga vstane. Všechno napnutě i připraveně čeká. Někteří maďarští poslanci se domluvili, že mu řeč stůj co stůj za každou cenu překazí. Juriga měl jen kratší Ohlas napsaný, jako je tu uprostřed řeči vytištěný. Vidouc ale hroživou situaci, nemohl do toho rovnou skočit. Začal filosofický úvod o příčině vojny, aby získal času aspoň na malé utišení mysli a na přípravu aspoň trochu trpělivosti. Mnozí nabroušení na křik, při úvodu, který naschvál protahoval, se utišili, jiní zase vyšli ze síně. V té chvíli, když zjistil, že vzdušný tlak je menší, rychle vsunul napsaný Ohlas. Když více nabroušených křiklounů vyšlo, pro smělé vystoupení jeho, kterým odrážel útoky, a pro ráznost předsedy nepodařilo se ho ukřičet. No, jako jen velmi maloučko ze zápisnice vidět, lomozu a rámusu bylo dost. Konec ohlasu vyvolal ohrožující bouřku, až se ze všech stran na něho pěstě zdvíhaly. Bylo by bývalo i tělesně nebezpečné hned končit pročítání ohlasu. Aby hroživou rozčilenost nějak utišil, začne dle uherského sněmovního obyčeje reflektovat na řeči předřečníků a na mínění různých politiků. Konečně asi po dvouhodinovém sněmovní po Ohlase podařilo se mu protivníky udolat a bez chystaného inzultování a tělesného úrazu řeč končil. Bratři Rumuni přes celou jeho řeč zčásti seděli, zčásti stáli okolo něho na obranu s rozžhavenýma očima na všechno odhodlaní, jako mury hradní. Tím vyvrcholilo převratové kříšení Slovenského národa.“

Dulovi dne 24. října 1918 do Martina: „*Pouze dnes, když jsem četl sněmovní stenografický protokol, jsem viděl, co to všechno Ferdiš řekl. Chvála Bohu, že meritorně nezadal ničeho! A forma!!!... No jakýkoliv je, nebylo by řádné neuznat ho. Za potřebné uznávám, aby naše rada vydala svoje osvědčení na doplnění, na podpoření Ferdišovy deklaráce.*“ Požadavek Ferdinanda Jurigy, aby si slovenský národ mohl svobodně rozhodnout o svém institučním státním umístění a o svém vztahu k ostatním národům, byl zcela shodný se stanoviskem nového amerického prezidenta Woodrowa Wilsona ze dne 18. října 1918, kdy pronesl, že v současnosti už musí utlačované národy habsburské monarchie samy posoudit, které akce ze strany rakousko-uherské uspokojují jejich aspirace a jejich chápání vlastních práv.¹²¹

Jako člen Slovenské národní rady se zúčastnil Ferdinand Juriga dne 30. října 1918 shromáždění v Turčianském sv. Martině, kde byla přijata Deklarace slovenského národa. Tato deklaráce částečně vznikala ve vlaku, kterým jel do Turčianského sv. Martina Ferdinand Juriga společně s evangelickým farářem Samuelem Zochem, Mariánem Blahou, Ľudovítem Šimkem a Štefanem Krčmériem. S. Zoch jim předčítal svůj návrh deklaráce a ostatní se k němu vyjadřovali. Ferdinand Juriga zde vystupoval velmi aktivně a navrhoval některé její stylistické úpravy. Někdy proto bývá označován za spoluautora Martinské deklaráce slovenského národa. Na odpoledním jednání byl F. Juriga zvolen nejen členem dvacetičlenné Slovenské národní rady, ale také členem jejího dvanáctičlenného výkonného výboru, stejně jako například Andrej Hlinka.¹²²

3.7. Deklarácia slovenského národa

Deklarácia slovenského národa, nazývaná také Martinská deklaráce, byla definitivně stvrzena a podepsána dne 30. října 1918 zastupiteli všech slovenských politických stran, organizovaných, podle vlastních slov, v Národní radu slovenské větve jednotného československého národa, trvajících na zásadě práva na sebeurčení národů. Toto právo bylo národům přislíbeno ve Čtrnácti bodech amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, které byly návrhem poválečného uspořádání Evropy. W. Wilson nejprve požadoval zachování Rakousko-Uherské monarchie, ovšem s předpokladem možnosti autonomního vývoje jednotlivých národů. Proti tomuto řešení se ovšem ostře postavil jak T. G. Masaryk, tak Edvard Beneš, proto W. Wilson své stanovisko s ohledem na vývoj událostí v monarchii¹²³ přehodnotil. Spojené

¹²¹ M. HRONSKÝ, Ferdinand Juriga a Andrej Hlinka, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 149-150.

¹²² Tamtéž, s. 150-151.

¹²³ Německo i Rakousko-Uhersko se v roce 1918 ocitly na pokraji vyhladovění a čelily socialistickým povstáním, kterých se W. Wilson obával. George B. TINDALL-David E. SHI, Dějiny USA, Praha 1994, s. 512.

státy americké tedy přestaly podporovat myšlenku zachování Rakousko-Uherska a vyslovily se pro samostatnost jednotlivých národů žijících na území monarchie. U některých teritoriálních otázek byl W. Wilson nucen ze zásady národního sebeurčení slevovat. Nebylo totiž možné nalézt způsob, jak územní hranice sjednotit s hranicemi etnickými, neboť staletí přesunů obyvatelstva posela celou střední Evropu oblastmi se smíšeným osídlením.¹²⁴ V Československu se tento problém dotýkal především Němců, kteří sebeurčení v rámci Československé republiky nezískali. Tento fakt se brzy ukázal jako problematický, především v podobě sympatií Němců žijících na území Československé republiky k Německu a jeho „vůdci“ Adolfu Hitlerovi.

Národní výbor v Praze dne 28. října 1918 vyhlásil samostatný československý stát, ovšem představitelé slovenského veřejného a kulturního života jednající o dva dny později o poválečném vývoji a orientaci Slovenska stále nevěděli, že Československo již existuje. Této skutečnosti pravděpodobně napomohl fakt, že maďarský státní a mocenský aparát na Slovensku stále fungoval a téměř nic nenasvědčovalo tomu, že existence rakousko-uherské monarchie se blíží ke svému konci. Když ale dne 1. listopadu 1918 tři z deklarantů přivezli text Deklarácie slovenského národa do Prahy, přijal je Národní výbor s otevřenou náručí, protože text Deklarace se zdál být jasným prohlášením se pro společný stát Slováků s Čechy.¹²⁵

V Martinské deklaraci bylo dále ustanoveno, že: *„Národní Rada vyhlasuje, že ve jméně československého národa, jsoucího v hranicích Uherska, je jedině ona oprávněná hovořit a konat. Není k tomu oprávněná uherská vláda, která za celé desetiletí nepoznala vážnější úlohy, jak potlačovat všechno, co je slovenské, nepostavila a nedovolila našemu národu ani jedině školy, nedovolila, aby se slovenští lidé dostali do veřejné správy a úřadů, náš lid majetkově ničila a vykořisťovala svou středověkou feudální soustavou a politikou.“*¹²⁶

K podpoře této teze poslouží fakt, že Maďaři ještě dne 30. října 1918 drželi Slovensko ve svých rukou a vlády se nehodlali vzdát. Osud Slovenska se tedy z teoretického hlediska vyřešil podepsáním Martinské deklarace, ovšem z hlediska praktického čekal československou armádu ještě nelehký úkol na „poli válečném“. Slovensko bylo tedy připojeno násilím, za použití vojenské síly. Jen část slovenského obyvatelstva vítala československou ozbrojenou moc jako osvoboditele. Mnozí ji přijímali s nedůvěrou a nevolí, většina lidu na ni hleděla lhostejně – pán jako pán.¹²⁷

¹²⁴ Tamtéž, s. 511-516.

¹²⁵ Jan MĚCHÝŘ, Slovensko v Československu. Slovensko-české vztahy 1918-1991, Praha 1991, s. 17-19.

¹²⁶ Tamtéž, s. 8.

¹²⁷ Tamtéž, s. 19-21.

Slováci se chtěli vyvarovat toho, aby jejich jménem mluvily zastupitelské sbory, které byly sestavené na základě úzkého volebního práva, které neodráželo vůli národa nebo lidová shromáždění, která jsou často násilím ovlivňována. Tato skutečnost byla zanesena i v Martinské deklaraci se závěrem, že: „*Ve jménu slovenského národa na Slovensku oprávněná je tedy hovořit jediné Slovenská národní rada.*“¹²⁸

Následovaly konkrétní požadavky: „*Národní rada československého národa v Uhersku obydlého osvědčuje: 1. Slovenský národ je část i řečově i kulturně-historicky jednotného československého národa. Na všech kulturních bojích, které vedl český národ a které ho učinily známým na celém světě, měla účast i slovenská větev. 2. Pro tento československý národ žádáme i my neomezené sebeurčovací právo na základe úplné nezávislosti. Na základě této zásady projevujeme svůj souhlas s tím nově utvořeným mezinárodním právním položením, které dne 18. října 1918 formuloval předseda Wilson a které dne 27. října 1918 uznal rakousko-uherský ministr zahraničí.*“^{129,130}

Třetím bodem Martinské deklarace byla žádost o okamžité nastolení pořádku s mezinárodními zárukami, které by znemožnily další zbrojení a přesvědčení o tom, že slovenský národ již dospěl na takový stupeň národní kultury, že „*nebude vyloučený z požehnání pokoje a ze spolku národů, ale i jemu bude popřáno, aby se dle svého rázu mohl vyvíjet a dle svých sil přispěl ku všeobecnému pokroku lidstva.*“¹³¹

Martinská deklarace se fakticky nepřihlašuje k jednotnému, natož centralistickému státu, nezakládá však také právo na autonomii ani ji nevylučuje.¹³² Z dnešního hlediska je deklarace dokumentem velmi obecným a povšechným, v jehož první části jsou pouze shrnuta historická fakta či subjektivní dojmy. Tento výčet křivd ovšem není v dokumentu bezdůvodně, představitelé Slováků je využili jako záminku k vymanění se z uherského vlivu a odůvodnění vzniku Československé republiky.

Je ovšem nutné znovu poznamenat, že tento dokument odráží stanovisko jen určité části Slováků, a to té, která byla národnostně uvědomělá a chtivá změny. Tyto rodiny bychom mohli počítat na sta. Deklarace rozhodně nebyla soupisem myšlenek a požadavků tvz. maďarónů, kteří se za existence Rakousko-Uherska přizpůsobili maďarskému způsobu života i myšlení a

¹²⁸ Tamtéž, s. 8.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Ministrem zahraničí Rakousko-Uherska dne 27. října 1918 byl Gyula hrabě Andrassy. Václav VEBER a kol., Dějiny Rakouska, Praha 2002, s. 637.

¹³¹ J. MĚCHÝŘ, Slovensko, s. 8.

¹³² Tamtéž, s. 19.

kteří se uplatnili v úřadech a významných funkcích. Nebyla ovšem ani výsledkem snah Slováků, kterým bylo lhostejné, který pán jim vládne.

Tuto situaci přesně vystihl Karol Sidor, slovenský politik a publicista, který v roce 1943 poznamenal, že: „*Rok 1918 našel Slováky ve velmi bídném položení... Musíme si otevřeně přiznat, že politická uvědomělost slovenského lidu byla na velmi nízkém stupni a zabírala velmi maličký počet lidí...*“¹³³

Dne 31. října 1918 se konalo zasedání Výkonného výboru Slovenské národní rady, na kterém se přítomní vyjadřovali k českému návrhu *Zákona o uspořádání přechodných poměrů na Slovensku*. Ferdinand Juriga se k němu vyjádřil v tom smyslu, že na přechodnou dobu by měl být projekt přijat, ale nechtěl, aby byli Slováci Čechy pohlceni. Žádal zabezpečení národa teritoriálně a hlásil se za sebeurčení. Také navrhoval v politickém systému samotného česko-slovenského státu uplatnit demokracii a federalismus. Po návratu z Martina se pod předsednictvím Ferdinanda Jurigy utvořila v Bratislavě přešpurská Národní rada a F. Juriga, stejně jako A. Hlinka, hovořil na veřejných shromážděních ve prospěch česko-slovenského státu.¹³⁴ Svým postojem dala slovenská politická reprezentace legitimitu novému státoprávnímu postavení Slovenska ve společném státě s Čechy.¹³⁵

Slovenská národní rada se nemohla opřít o žádný vojenský útvar, úřad nebo nějakou pevnější slovenskou politickou organizaci, což byla jiná situace než například v Čechách nebo v Chorvatsku, kde existovaly vlastní národní instituce a úřednictvo, které již celé týdny pomalu přebíralo moc. Budapešťská vláda však vůbec neměla v úmyslu vzdát se Slovenska. Od začátku listopadu proto vzplanul několikaměsíční „boj o Slovensko“ a současně zápas o hranice vznikající Československé republiky.¹³⁶

¹³³ Tamtéž, s. 21.

¹³⁴ M. HRONSKÝ, Ferdinand Juriga a Andrej Hlinka, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 151-152.

¹³⁵ M. PEKNÍK, Ferdinand Juriga v politických súradniciach, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 48.

¹³⁶ E. LIPTÁK, Slovensko, s. 75.

4. Činnost Ferdinanda Juriga za rodící se republiky 1918-1920

Martinská deklarace byla oficiálním vyjádřením nového slovenského politického programu. Znamenala rozchod s Uherskem, když se přihlásila k právě vytvořenému československému státu. Spolu s Andrejem Hlinkou se Ferdinand Juriga jako vedoucí představitel *Slovenské ľudové strany* v prvních týdnech existence nového státu zasloužil o konsolidaci poměrů. Ferdinand Juriga se stal předsedou přešpurské Slovenské národní rady. Jako její předseda zorganizoval dne 10. listopadu 1918 v Bratislavě lidové shromáždění, na kterém vyhlásil Československou republiku. Jako poslanec Revolučního Národního shromáždění odcestoval dne 13. listopadu do Prahy, o čemž ve svých pamětech napsal: „*Z těchto důvodů Juriga co nejoduševněji vroucností své duše vítá Československou republiku. A proto dobrovolně, ani nevěda to, zda je povoláný za poslance do Revolučního Národního shromáždění, ještě jako uherský poslanec, pohnutý snem jako božím vnuknutím, jede do Prahy a taktéž jásá a účast bere na utvoření vlády a Národního shromáždění Československé republiky dne 14. lis. 1918.*“¹³⁷ Na cestě mezi Brnem a Prahou koncipoval svůj návrh na státoprávní uspořádání Slovenska, který hodlal předložit na zasedání Národního shromáždění dne 14. listopadu 1918. Za nejvhodnější formu uspořádání vztahů Čechů a Slováků považoval federalismus. Ferdinand Juriga navrhoval ponechat unitární stát, ve kterém by Slovensko mělo své přesné územně-administrativní členění s hlavním městem Bratislavou. Ve školách a na úřadech se měl používat slovenský jazyk, do kompetence slovenských národních orgánů měly patřit věci školské a konfesijní. Klub slovenských poslanců jeho návrhy ale nepřijal.¹³⁸ Ferdinand Juriga se i přes to stal prvním autorem návrhu na autonomii Slovenska, který vypracoval domácí politik na Slovensku.¹³⁹ Podstatná na Jurigovu požadavku samosprávy pro Slovensko byla skutečnost, že stejnou samosprávu požadoval i pro všechny ostatní krajiny Československé republiky - Moravu, Slezsko a Čechy.¹⁴⁰

Při zpáteční cestě se Ferdinand Juriga doslechl o nebezpečné situaci v Bratislavě, kde se zatím usadili ozbrojení Maďaři. Z opatrnosti vystoupil již v Hainburgu. Mezitím v Bratislavě Maďaři zajali a mučili jeho hospodyni Ernestínu Brankovičovou, která však ani pod pohrůžkou smrti neprozradila, kde se Ferdinand Juriga nachází a z vězení se jí nakonec podařilo utéci do Prahy, kam se F. Juriga, varován, z Hainburgu vrátil.¹⁴¹

¹³⁷ F. JURIGA, Blahozvest' I, s. 168.

¹³⁸ Vojtech ČELKO, Parlamentné prejavy Ferdiša Jurigu, in.: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový smer slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 292-293.

¹³⁹ Martin VAŠŠ, Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938), Martin 2011, s. 141.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 144.

¹⁴¹ F. JURIGA, Blahozvest' I, s. 168-169.

Za svého pobytu v Praze poznával Ferdinand Juriga blíže město samotné i obyvatele a poznamenal si: „*Třeba jim [Pražanům] uznat, že Slováky přivítali velkou láskou. V Slovákoví vidí něco z jejich dětství, z jejich minulosti a naději jejich budoucnosti.*“ či „*Republika jim padla do lůna jako zralé jablíčko ze stromu, ale ať si nikdo nemyslí, že bez práce. Oni si tu jabloň padesátiletou houževnatou, soustavnou prací vypěstovali.*“¹⁴²

4.1. Události v Praze

První zasedání Národního shromáždění v Praze se sešlo dne 14. listopadu 1918 pod předsednictvím K. Kramáře a J. Tomáška. Oba přednesli řeč, poté se ujal slova dr. M. Bella a mluvil jménem slovenského národa. Ve své řeči poděkoval za národ slovenský národu českému, tlumočil bratrskou lásku a připomenul, že pro Slováky boj teprve začíná a prosil o pomoc Čechy a československé vojáky. Po jeho řeči zástupci stran Revolučního Národního shromáždění (Method Bella, Přemysl Šámal, František Udržal, Jan Slavíček, Josef Stivín, Jan Šrámek) navrhli Karla Kramáře za předsedu Revolučního Národního shromáždění, což bylo s potleskem přijato. Následně byli zvoleni také členové vlády (E. Beneš, G. Habrman, M. Hruban, V. Klofáč, K. Prášek, A. Rašín, F. Soukup, F. Staněk, A. Stránský, J. Stříbrný, L. Winter, B. Vrbenský, A. Švehla, V. Šrobár, M. R. Štefánik), čímž byla utvořena první vláda Československé republiky. I přes rozdílné názory a politické programy se zástupci nového státu sjednotili za jediným cílem: vytvořit samostatnou Československou republiku.¹⁴³

Do Revolučního Národního shromáždění Československé republiky byli začleněni také zástupci Slováků, kteří vytvořili - bez ohledu na politickou příslušnost - Klub¹⁴⁴ slovenských poslanců.¹⁴⁵ Tito členové byli do Revolučního Národního shromáždění Československé republiky zčásti povoláni národním výborem v Praze, zčásti na návrh Klubu samého.¹⁴⁶ Jádro Klubu slovenských poslanců tvořili členové Slovenské národní rady zvolené dne 30. října 1918

¹⁴² Tamtéž, s. 172.

¹⁴³ Tamtéž, s. 158-160.

¹⁴⁴ Zástupci Slováků se sdružili do seskupení „Slovenský klub“ (Klub slovenských poslanců), jehož členy se z části hned, z části postupně stali tyto lidé: dr. M. R. Štefánik, dr. A. Masaryková, dr. E. Beneš, dr. M. Hodža, dr. J. Koválik, P. Hviezdoslav-Országh, F. Houdek, dr. J. Buday, V. Čobrda, Š. Onderčo, J. Daxner, dr. L. Medvecký, F. Tománek, J. Petrovič, J. Sivák, dr. J. Halla, dr. L. Bazovský, I. Hrušovský, ing. J. Rotnagel, J. Devečka, E. Lehocký, J. Oktávec, ing. Žuffa, O. Kubál, J. Mitrovčák, ing. Protuš, dr. F. Juriga, dr. V. Šrobár, dr. P. Blaho, K. A. Medvecký, dr. K. Kmeťko, dr. A. Štefánek, Š. Branický, dr. J. Brežný, J. Janček, J. Pocisk, dr. A. Kolísek, R. Pilát, dr. I. Hálek, F. Votruba, F. Benda, J. Cholek, J. Hvizdák, V. Makovický, dr. M. Dula, J. Janoška, dr. J. Vanovič, dr. J. Vlček, K. Stodola, dr. J. Ružiak, dr. M. Bella, G. Duchaj, J. Kliešek, S. Zoch, dr. J. Slávik, dr. I. Dérer, dr. I. Markovič, dr. M. Ivanka, J. Botto, ing. Burian, J. Maršalko, ing. Pfefferman, A. Hlinka, dr. L. Okáník. Tamtéž, s. 161-165.

¹⁴⁵ Maroš HERTEL, Ferdiš Juriga, člen Klubu slovenských poslancov, in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ludový smer slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 249.

¹⁴⁶ F. JURIGA, Blahozvešť I, s. 161-165.

v Martině, kteří byli doplněni dalšími aktivními národními pracovníky. Dalšími členy klubu se stali čeští poslanci, kteří zastupovali Slováky již v Národním výboru. První společné zasedání proběhlo dne 18. listopadu 1918.¹⁴⁷ Klub slovenských poslanců předkládal návrhy zákonných předloh, řešil problémy vyplývající ze začleňování Slovenska do společného státu s Čechy, zaobíral se problémy souvisejícími se zlepšením sociální situace obyvatel aj.¹⁴⁸

V otázce zastoupení českých stran se všeobecně přijal tzv. Švehlův klíč – jednotlivé politické subjekty byly zastoupeny podle poměru počtu hlasů, které získaly při volbách do Říšské rady ve Vídni v roce 1911. Tento model se však nedal použít v případě zastoupení slovenských poslanců, protože před první světovou válkou v roce 1910 byli do uherského sněmu zvoleni pouze Ferdinand Juriga a Pavol Blaho. Při zakládání Slovenského klubu se tedy bral v úvahu především nacionální princip, který se odrazil nejen na postavení Klubu, ale také na jeho činnosti. Ta se stávala stále obtížnější, protože jednotliví členové stále více prosazovali zájmy politických stran, ke kterým se hlásili.¹⁴⁹

Slovenští poslanci se realizovali především v jednotlivých parlamentních výborech, osobitě postavení měl výbor pro slovenské věci, vzniklý pravděpodobně na návrh Ferdinanda Jurigy, který poukázal na problémy vyplývající z řešení otázek týkajících se Slovenska v rámci celostátních problémů. Zabýval se otázkami, které se dotýkaly úpravy uherských právních norem platných pro Slovensko a ústavního postavení Slovenska. Výbor rokoval o návrzích všech nových zákonů, přičemž paragrafy, které by potlačovaly osobitost Slovenska, byly vrácené do poslanecké sněmovny nebo jednotlivým výborům. Zákony, které slovenští poslanci nepřijali dvoutřetinovou většinou, nebyly na Slovensku platné. Takto zněla teorie, ve skutečnosti však docházelo k mnoha případům, kdy byly normy přijaty bez projednání výborem i bez konzultace se Slovenským klubem, stalo se to například při schválení zákona o reformách administrativy na Slovensku.¹⁵⁰ Ferdinand Juriga byl zvolen do jedenácti výborů; jednalo se o výbor ústavní, výbor pro jednací řád¹⁵¹, mírový, zásobovací, výbor pro pozemkovou reformu, pro potrestání válečných viníků, pro slovenské věci, výbor vyšetřovací, kulturní, rozpočtový a správní výbor při pozemkovém úřadě. Z výboru zásobovacího, kulturního, rozpočtového a výboru pro jednací řád předčasně vystoupil.¹⁵²

¹⁴⁷ M. HERTEL, Ferdiš Juriga, člen, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 249-250.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 251.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 249.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 250.

¹⁵¹ Výbor upravující zásady jednání poslanecké sněmovny, jejích orgánů a funkcionářů.

¹⁵² Jmenný seznam poslanců Poslanecké sněmovny České republiky [citováno dne 8. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/rejstrik/jmenny/j.htm>.

Na schůzi Slovenského klubu dne 23. listopadu 1918 Ferdinand Juriga poukázal na potřebu urychleně zlepšit zásobování obyvatel na Slovensku, a to prostřednictvím ministerstev, která měla zabezpečit distribuci potravin a paliva pro domácnosti. Dále byla projednávána výstavba a organizace státního aparátu na Slovensku, poslanci se také snažili najít nejvhodnější formu organizace veřejné správy. Projednáno bylo mnoho návrhů, progresivní byl však návrh Milana Ivanky, který požadoval jmenovat hlavního komisaře pro celé Slovensko, který měl mít k dispozici další komisaře pro věci vnitřní, politické, soudy a školství. Ferdinand Juriga navrhl ještě komisaře pro hospodářské záležitosti, zásobování a dopravu. Takto vznikl model pro výstavbu civilní správy na Slovensku, který se projevil při vytváření ministerstva s plnou mocí pro správu Slovenska.¹⁵³

Dne 27. listopadu 1918 pronesl Ferdinand Juriga projev v Revolučním Národním shromáždění, který byl apelem na lidstvo, aby se povzneslo nad zájmy stavovské a národnostní: *„Následkem toho každý člověk je omezený a není hoden nových časů, jak náhle staví zájmy stavovské, zájmy často národní, nad zájmy všelidské. Následkem toho jen zájmy celého lidstva můžou být směrodatnými. Jestli tu nestrannost zachováme, jsem přesvědčený, že najdeme nové formy pro nové časy, na základě kterých by měl každý, co mu patří. Jako i v náboženství je příbuzenstvo milostné, jako i v národě příbuzenstvo pokrevní, tak i v každém stavu je příbuzenstvo práce a potu. Rolník německý a český, oba stěžují si společně na velkokapitalisty a velkostatkáře.“*¹⁵⁴ Za nejvhodnější považoval F. Juriga federativní uspořádání vznikající Československé republiky. Velmi často využíval náboženské paralely jako názorný příklad pro svá tvrzení: *„Kde se dá autonomií oddělit jedno náboženství od druhého, pro mě ať evangelického, kalvínského, anebo katolického, Vaše věci si spravujte na základe Vaší demokratické autonomie sami, my se vám do toho míchat nebudeme, a Vy se nebudete míchat do našeho. Směšný by byl každý, kdo by dnes chtěl mezi lidmi rozpoutat náboženský boj. To jistě platí i ohledem národů. Je to jen tak možné, jak jeden druhého neutiskuje a nevykořisťuje, nechá mu svoje.“*¹⁵⁵

Dále ve svém projevu nabádal, aby rolníci, dělníci i inteligence sami rozhodovali o hodnotě své práce, neboť tomu nejlépe rozumí. Opět si pomohl církevní paralelou: *„Sežeňte ty reprezentanty stavu dělnického, průmyslového, řemeslnického, inteligentního a obchodního do jednoho kouta a uvidíte, že si porozumějí, poněvadž se musí žít. Naposledy by oni to tak zařídili,*

¹⁵³ M. HERTEL, Ferdiš Juriga, člen, in: M. Pekník., Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 252.

¹⁵⁴ Šestá schůze Národního shromáždění dne 27. listopadu 1918 [citováno dne 8. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/006schuz/s006008.htm.

¹⁵⁵ Tamtéž.

jako i zařizují kardinálové, když oni volí papeže. Zavřou je do konkláve a nyní se handrkujte, dokud papeže ne zvolíte.“¹⁵⁶

Ze Slovenska přicházelo mnoho zpráv, že vojsko, které mělo Slovensko obsadit, ve své revoluční horlivosti provádí nerozváženosti. Ferdinand Juriga tuto skutečnost použil jako doklad toho, že je nezbytné zavést na Slovensku řádnou administrativu, která nemůže být řízená z Prahy kvůli značné vzdálenosti. Apeloval na ministry v Klubu slovenských poslanců, především však na ministerského předsedu Karla Kramáře, aby byl ve jménu vlády vyslán některý ministr s administrativou na Slovensko. Tím vznikla myšlenka ministra jako vládního zplnomocněnce pro správu Slovenska. Na naléhání Ferdinanda Jurigy se tento návrh projednával již na zasedání ústavního výboru dne 5. prosince 1918. Všechny návrhy byly přijaty bez problémů vyjma bodu o úřední řeči na Slovensku. Nad tím povstala čilá debata, kterou ukončil až dr. Kramář:¹⁵⁷ „*Debata se protahovala. Juriga žádá zavolat minister. předsedu dr. Kramáře. Dr. Kramář přijde. Vyslechne důkazy obou stran. Mezi debatou dr. Ivanka zavolá: ‚Ať žije českoslovenština!‘ Dr. Kramář se na něho s úsměvem obrátí a řekne: ‚Ale jděte, ať je slovenština.‘ Tak se stala zákonem Československé republiky úřední řečí výlučně jen slovenská řeč.*“¹⁵⁸

Poslanec Ferdinand Juriga byl potěšený a ihned se odebral k Vavru Šrobárovi na ministerstvo zdravotnictví poradit se o osobě budoucího ministra s plnou mocí pro správu Slovenska. Podle zákona to mohl být i neaktivní ministr. F. Juriga si všiml váhavosti ministra V. Šrobára a vnukl mu myšlenku, že by to mohl dělat on. Vavro Šrobár funkci po krátkém rozmyšlení skutečně přijal. Jmenován byl dne 7. prosince 1918. Ministerstvo prozatím sídlilo v Žilině, protože Bratislava byla dosud okupovaná Maďary.¹⁵⁹ Při příležitosti začátku působení prvního ministra s plnou mocí pro správu Slovenska vydala československá vláda *Ohlas k občanům Československé republiky na Slovensku*, ve kterém uznala Slovenský národ.¹⁶⁰

Dále byla nastolena otázka státoprávního postavení Slovenska v novém státě. V prosinci předložil svůj vlastní návrh i Ferdinand Juriga. Zdůraznil, že podporoval vznik společného státu, kde měli mít Slováci zabezpečenu svoji osobitost. Ta měla být zaručena samostatnou slovenskou samosprávou, administrativou, zákonodárstvím, soudnictvím, používáním slovenského jazyka v administrativě, školství a samosprávnou církví. Zdůraznil, že „*jednotná idea Československé republiky nesmí přijít do konfliktu s ideou samosprávnou.*“ Členové klubu

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ F. JURIGA, *Blahozvešť I*, s. 174.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 175.

¹⁶⁰ Plné znění „Ohlasu“ je uvedeno v příloze.

nakonec rozhodli, že otázku autonomie bude rozumnější řešit až po zkonsolidování situace na Slovensku v časovém horizontu deseti nebo dvaceti let.¹⁶¹

Od počátku působení klubu bylo patrné, že čtyřicet členů je nedostačující počet. Ukazovalo se to jednak z hlediska zastoupení poslanců v jednotlivých parlamentních výborech, kterých bylo celkem 35, jednak vzhledem k celkovému počtu obyvatel Slovenska.¹⁶² Parlament jako reakci na tuto situaci přijal návrh zákona, kterým se počet poslanců Národního shromáždění zvýšil z 256 členů na 270, nových 14 mandátů bylo přiděleno Slovenskému klubu. Ovšem problémy klubu se tím neztratily. Ján Burjan¹⁶³ napsal Vavru Šrobárovi: „*Klub je absolutně bez vedení. O strýci Dulovi nemusím hovořit. Předseda Juriga jen chodí nahoru-dolů, dělá vtipy a hovoří, že je třeba chodit na sněm pracovat, ale ve skutečnosti nepozorují, že by rozmýšlel o tom, jako by měl klub pracovat podle jednotného plánu. Až na Jurigu a Hodžu žádný člen klubu nemá žádné zkušenosti v parlamentárním životě. Klub tedy není žádné těleso, ale jen souhrn jednotlivců... V Klubu není právník. Ružiak, Dula, Vanovič a Brežný nechodí na porady. Jediný Markovič. Ostatní se nezajímají o nic a jaksi jsou otupělí.*“ Problémy¹⁶⁴ se nepodařilo vyřešit až do zrušení klubu v roce 1920.¹⁶⁵

Ferdinand Juriga se zapojil aktivně do práce ve Slovenském klubu od prvního dne jeho činnosti. Kromě toho, že byl členem několika parlamentních výborů, několikrát vystoupil v plénu Národního shromáždění, ve kterých se věnoval problematice zlepšení zásobování obyvatel na Slovensku, úpravě hospodářských a sociálních poměrů legionářů a jejich rodin, dále se věnoval pozemkové reformě, přípravě voleb nebo návrhu státního rozpočtu. Podílel se na přípravě 21 návrhů zákonů.¹⁶⁶

4.2 Jurigovy parlamentní projevy

Tato kapitola se bude zabývat projevy, které pronesl Ferdinand Juriga na půdě Revolučního Národního shromáždění ode dne 27. listopadu 1918 do dne 23. ledna 1920. Opět se zde promítá jeho snaha pomáhat lidem, kterou prokázal již za první světové války i v dobách míru před ní. Ve svých projevech se zabýval neutěšenými hospodářskými problémy všeobecně

¹⁶¹ M. HERTEL, Ferdiš Juriga, člen, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 252-253.

¹⁶² Pro období prvních desetiletí 20. století se různé prameny shodují na přibližném počtu obyvatel Slovenska okolo tří milionů.

¹⁶³ Ján Burjan byl poslancem Revolučního Národního shromáždění a členem Klubu slovenských poslanců.

¹⁶⁴ Mnoho poslanců Slovenského klubu odjelo společně s novým ministrem Vavro Šrobárem na Slovensko, aniž by se zřekli poslaneckého mandátu. Další část poslanců byla velmi zaměstnaná (kněží, lékaři, novináři, dělníci, rolníci, advokáti atp.) a na zasedání sněmovny docházeli velmi nepravidelně. Z poslanců Slovenského klubu většinou zasedalo pouze deset či patnáct lidí a pokaždé se jednalo o někoho jiného. Proto zasedání Slovenského klubu nebyla příliš efektivní.

¹⁶⁵ M. HERTEL, Ferdiš Juriga, člen, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový smer, s. 252-253.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 255.

a zvláště pak u rodin legionářů. Velmi horlivě také obhajoval možnost vzniku slovenské univerzity v Bratislavě.

4.2.1. Příspěvek k řádu volení do obcí

K přípravě obecních voleb pronesl Ferdinand Juriga projev dne 28. ledna 1919. Upozorňoval v něm na zvláštnost, která je obsažená v § 19 zákona 75/1919 Sb. z. a n. Jedná se o *Zákon, kterým vydává se řád volební v obcích republiky Československé* a účinnosti nabyt dne 18. února 1919.¹⁶⁷ Řád volení do obcí byl předložen k projednání ústavnímu výboru dne 9. ledna 1919.¹⁶⁸ Podle tohoto paragrafu získává Slovensko zvláštní postavení, neboť v zákoně je ustanoveno, že obcím, které neleží na Slovensku, postačuje pouze 700 obyvatel, aby se zde mohly konat volby poměrným systémem. Na Slovensku je toto možné pouze v obcích, které mají více než 1000 obyvatel. Pokud se jakákoli menšina obávala, že by byla umlčena při volbě dle zásady relativní většiny, která se prováděla v obcích s menším počtem obyvatel, než stanovil zákon, mohla zažádat o volbu poměrných systémem a bylo jí vyhověno.¹⁶⁹ Ferdinand Juriga si tohoto „privilegia“ vážil, protože podle jeho slov nebyl na Slovensku takovou měrou rozvinutý stranický systém jako v Čechách, zvláště v malých obcích, proto poměrný systém nebyl vyhovující: *„Pravda, v centrálních městech panuje větší organizace stran, než panovala v církvi katolické ve středověku, a vůbec na mne to dělá v Čechách dojem, že lidé dnes anebo zítra budou posuzovat člověka jen dle toho, k jaké straně patří, sociálně demokratické, katolické, agrární atd., a nepatří-li k jejich straně, nemůže být pořádným člověkem.“*¹⁷⁰ Dále Ferdinand Juriga poznamenal: *„Je přehnanost stranická, odpusťte, že tak hovořím, ale račte uznat, že to hovořím ze zkušenosti. Mám ten dojem, že tato přehnanost není oprávněná ve vsi. To my též přiznáváme a vy též, že se pro takové věci ve vsi neškrť, protože ví, že jsou z jedné krve, z jednoho hnízda.“*¹⁷¹

Ferdinand Juriga hovořil ze své vlastní zkušenosti, neboť čtrnáct let žil a působil ve Vajnorách, malé obci, a místní běh života mu byl velmi dobře znám. Svůj názor shrnul v jedné větě, v níž prohlašuje, že: *„v menších obcích můžou a mají být relativní volby a zvláště je jich třeba na Slovensku, kde poměrné hlasování vypočítávání bude těžké i pro inteligenci, to není*

¹⁶⁷ Předpis 75/1919 Sb. [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=75&r=1919>.

¹⁶⁸ Roman ŘEZÁČ, Volební právo v první ČSR, Brno 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva, s. 13.

¹⁶⁹ Tisk 302 ze zasedání Národního shromáždění československého 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0302_02.htm.

¹⁷⁰ 22. schůze Národního shromáždění dne 28. ledna 1919 [citováno dne 8. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/022schuz/s022006.htm.

¹⁷¹ 22. schůze Národního shromáždění dne 28. ledna 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/022schuz/s022007.htm.

*pro sprostý lid.*¹⁷² Kromě výběru relativního nebo poměrného volebního systému se také zabýval problémem vázaných listin. Podle jeho názoru by všeobecné hlasování mělo dát člověku možnost volit přímo konkrétního člověka, kterého by chtěl mít svým zástupcem. To v tomto případě však není možné, protože strana dopředu stanoví, který kandidát na listinu patří, takže podle Jurigova názoru: „*člověk nemá volnosti, aby mohl volit, jak on chce, ale podléhá ortelu strany a proto nevolí přímo, ale cestou a pomocí strany.*“¹⁷³

Byl však přesvědčen, že změna tohoto systému je otázkou budoucnosti. Velmi důležitý byl jeho apel, aby zákony, které budou nyní přijaty, zůstaly v platnosti co nejkratší dobu: „*Pánové, uvědomme si, že sem nejsme posláni žádnými zvláštními zákony, volbami, že naše funkce není doložená každodenní životní potřebou - my jsme revolucionářskými samozvanci - my tu nejsme řádně, správně zvolenými poslanci. Může-li se kdo toho dovolávat, jsem to jistě já, protože po dobu 12letého svého mandátu jsem na uherském sněmu svědomitě slovenský národ zastával a hájil jeho zájmy až po hrdlo a život, a lid můj i v boji proti policistům, vojákům, penězům a alkoholu, dvakrát mne pověřil velkou většinou s dalším zastupováním svých zájmů v uherském parlamentu, po převratu přestoupil jsem jen z jednoho domu do druhého, zastávajíc tehdy ještě 3 dny zájmy našeho lidu v uherském parlamentu. Ale při tom všem necítím se ve svém svědomí oprávněným k tomu, abych donášel zákony, dlouhotrvající zákony, týkající se bůhví jakých životních zájmů bez nové volby a bez nového pověření.*“¹⁷⁴

S tímto prohlášením většina poslanců souhlasila. Doporučil tedy, aby zákony platily jen po dobu dvou let, než budou zvoleni patřiční zákonodárci. Lidu Československé republiky vzkázal: „*Nechceme ti být samozvanými vládci, ale chtěli jsme tě zachránit a v hrozných dobách se tě zastat, ale nechtěli jsme bez tvé vůle stavět tvůj dům; nechtěli jsme prosadit vůli svou, ale podrobíme se vůli tvé.*“¹⁷⁵ Touto větou svůj projev zakončil a sklidil projevy souhlasu a hlučný potlesk.

4.2.2 Projev ke zřízení české univerzity v Brně

Ještě téhož dne pronesl Ferdinand Juriga na půdě parlamentu další projev, který se týkal tématu zřízení nové univerzity v Brně. Správa školského výboru uvedla, že druhá univerzita v Československu vznikne nejpravděpodobněji v Brně. Ovšem existovaly i další možnosti, například umístění univerzity do Olomouce, Bratislavy nebo vznik dvou univerzit najednou,

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ 22. schůze Národního shromáždění dne 28. ledna 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/022schuz/s022007.htm.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Tamtéž.

příčemž jedna bude sídlit na Moravě a druhá na Slovensku. Slovenští politici si však prozatím univerzitu v Bratislavě nepřáli. Proti tomu se však Ferdinand Juriga ve svém projevu ohradil a apeloval na český národ, který, jak doufal, dá Slovákům univerzitu na rozdíl od Maďarů, kteří ji jen mnoho let slibovali: „*Ohrážujeme se proti tomu, že kdokoli by to řekl, byl by se ohromně mýlil, kdyby si myslel, že Slováci teď pro nějakou na závadě ležící příčinu by si universitu nepřáli. Je to naše největší tužba, aby naše slovenština přišla k rozkvětu, aby ona byla posvěcená... A proto nejkrásnější by bylo, kdyby společně s universitou brněnskou - hned by byla založená i universita v Bratislavě. Je-li to možné, neoddalujte, spravíte-li universitu v Brně, zřídte ji do nejdříve i v Bratislavě, hned a společně!*“¹⁷⁶

V této souvislosti připomenul, že vznik univerzity v Bratislavě by nebyl nikterak finančně náročný, protože Maďaři již v Bratislavě vlastní univerzitu zřídili a ta nyní připadla Slovákům. Důležitým argumentem byla také otázka jazyka: „*Na universitě v Brně nebude se jistě vyučovat nářečím slovenským, a dobře víte, že zákon československé republiky hovoří o tom, že úřední řeč na Slovensku je slovenština... A je třeba - a to nestrpí odkladu - mnoho úředníků, lékařů, aby i oni se cvičili v slovenštině.*“¹⁷⁷

Jurigův boj za vznik slovenské univerzity nebyl podmíněn jen národní hrdostí a potřebou intelektuálního růstu slovenských vzdělanců, ale právě také strachem o osud slovenštiny: „*Ať si nikdo nemyslí, že bude v Brně universita, že Slováci budou chodit na tu universitu a že se tam úplně počestí a potom že celá slovenština zaspí.*“¹⁷⁸ V poslední větě svého projevu žádal závazný slib, že Československá republika považuje za svou povinnost dát Slovensku univerzitu v Bratislavě. Jeho slova měla pravděpodobně svou váhu, protože již 27. června 1919 přijalo Národní shromáždění zákon o založení Československé státní univerzity v Bratislavě. Ta byla ještě v listopadu téhož roku přejmenována na Univerzitu Komenského. Katolická teologická fakulta, která měla za úkol vzdělávat slovenské katolické kněží, byla však v Bratislavě otevřena až roku 1936.¹⁷⁹

4.2.3. Projev o pozemkové reformě

Jednou z důležitých reforem byla reforma pozemková. Již dne 9. listopadu 1918 byl vydán zákon o obstavení velkostatků jako počátek připravované reformy. O její podobě probíhaly obsáhlé diskuse ve výboru pro pozemkovou reformu. Soustřeďovaly se na čtyři

¹⁷⁶ 22. schůze Národního shromáždění dne 28. ledna 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/022schuz/s022011.htm.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Emília HRABOVEC a kol., *Katolícka bohoslovecká fakulta v Bratislave 1936-1989*, Trnava 2011, s. 26-27.

základní otázky: kolik půdy má být vlastněno, má-li být vyvlastněna za náhradu či prostě zkonfiskována, komu má být získaná půda přidělována a konečně, do kdy má být reforma provedena.¹⁸⁰ Ferdinand Juriga byl členem výboru pro pozemkovou reformu také a k již zmíněným bodům se vyjádřil dne 6. dubna 1919. Podle svého zvyku mluvil obšírně, básnicky, s mnoha podobenstvími.

Již při první otázce, kolik půdy má být vyvlastněno, se názory rozcházejí. Slovenské strany žádaly na Slovensku zachovat minimální rozsah velkostatků 250 – 300 ha a *Ludová strana* pod heslem „Církev oholit nedáme“ vystoupila proti jakékoli parcelaci církevních velkostatků.¹⁸¹ Ferdinand Juriga zastával názor, aby byla minimální rozloha pozemku okolo 200 ha. „Z 30 až 50 ha nemůže zajisté nikdo důstojně být živý tak, aby neotročila též jeho žena a děti. My potřebujeme důstojných rolníků, my potřebujeme dokonalé dělníky, kteří by se mohli vyvinout k nejdosažitelnějšímu stupni blahobytu. Proto též proti té míře 150 až 200 ha, kdyby se někomu zdálo, že to je mnoho, tvrdím, že to je na Slovensko ještě málo. Prosil bych, abychom o míru jednotnou se zasadili a abychom ji i odhlasovali a nedali ji využít agitačním způsobem.“¹⁸²

Na druhou otázku, týkající se vyvlastňování s náhradou nebo bez náhrady, měl Ferdinand Juriga jasnou odpověď. Zastával názor, že pokud má být požadavek vyvlastnění spravedlivý, musí být poskytnuta původním majitelům nějaká náhrada. Na půdě parlamentu pronesl: „...předřečník můj vzpomenu, že sáhnout musíme k tomu, že náhrada se nemá dát; je to velmi nebezpečná věc. Kdybych to považoval jen za agitaci, je to dobré, ale zodpovědnost za to vzít je těžké. Neboť jestli vidíme, že druhý převezme majetek, jsou tam různé závazky a povinnosti a proto není možno, aby se mu nějaká náhrada nedala.“¹⁸³ Jiný názor měl ovšem na půdu vyvlastněnou od Maďarů nebo Němců: „...nutno vyvlastnit půdu bez náhrady, aby tak Maďaři a Němci museli dát náhradu za všechny škody, které našemu národu učinili a za to, že nás tak dlouho udržovali v potupě a otroctví, nás, kteří jsme bývali v té zemi dřív než oni tam přišli. Náš lid miloval tu půdu a oni se po něm vozili, až konečně přišla Nemesis dějin a bezpříkladný pád, takže po tolika rocích konečně přišel trest na těch, kteří ubíjeli národ náš...“¹⁸⁴

¹⁸⁰ Věra OLIVOVÁ, *Československé dějiny 1914-1939 I.*, Praha 1991, s. 100.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 100-101.

¹⁸² 46. schůze Národního shromáždění dne 16. dubna 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/046schuz/s046011.htm>.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž.

K prudkým diferencím došlo především mezi *agrární a sociálně demokratickou stranou* v otázce, komu má být získaná půda přidělována. *Agrární strana* požadovala, aby získaná půda byla rozparcelována a přidělena zemědělcům, kteří již mají zázemí (budovy, inventář apod.) a mohou se půdy ihned ujmout. *Sociální demokraté* naproti tomu žádali, aby získaná půda nebyla rozparcelovaná, ale aby byly ponechány velké celky, které by byly dány do správy velkým družstvům. Ferdinand Juriga byl v této otázce benevolentní. Podle jeho názoru záleželo pouze na rozhodnutí budoucího vlastníka, jak bude půdu obdělávat: „...komu se chce, ať pracuje individuálně, na základe práva vlastnického, kdo necítí v sobě tolik samostatnosti, a kdo nemá tu odvážnosť a podnikavost, aby samostatně jako vlastník pracoval na pôde, kdo nechce brát na sebe zodpovednosť a necítí radosť vlastníka zeme, ať si pracuje družstevně.“¹⁸⁵ Ukázalo se však, že hlad po půdě byl tak silný, že nebylo možné provádět združstevnění zkonfiskované půdy. V řadách bezzemků i drobných a středních zemědělců zvítězilo stanovisko agrární strany, která jim dávala naději na okamžité získání půdy.¹⁸⁶

Čtvrtá otázka, týkající se data provedení pozemkové reformy, byla spornou a nejvíce diskutovanou. *Sociální demokracie* žádala okamžité přijetí hlavních zásad pozemkové reformy a jejich provedení, *agrární strana* naopak s realizací nespěchala.¹⁸⁷ V tomto případě Ferdinand Juriga souhlasil se *sociální demokracií*. Byl přesvědčen, že je tuto reformu potřeba provést co nejrychleji, protože lid na ni čeká a své stanovisko oznámil v parlamentu: „Čím dřív začnete dělit tu zem a každému dáte krajíc, aby byl sytý, aby nehladověl, tím lépe. Při tom prosím, aby byrokratizmus nezabil ten zákon, abyste se 8 týdnů nehádali o tom v ústavu, který to bude mít v rukách. Co nejdříve k činu, neboť toto je nejideálnější čin revoluční a vývojový pro celý národ, ze kterého alespoň pocítí, že ta vojna nebyla nadarmo.“¹⁸⁸

4.2.4 Projev o úpravě hospodářských a sociálních poměrů legionářů a jejich rodin

Dne 23. května 1919 se Ferdinand Juriga vyjádřil také k postavení bývalých legionářů v Československé republice. Kritizoval poměry, v nichž musí legionáři žít, přičemž na mnoha postech se stále uplatňovali Maďaři nebo maďaróni¹⁸⁹ na úkor Slováků a legionářů. F. Juriga vyjadřoval ve svém projevu nesmírný vděk legionářům za jejich pomoc a oběti, které přinesli Československé republice. Ovšem pozastavoval se nad laxností pražské administrativy ve snaze

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ V. OLIVOVÁ, Československé dějiny, s. 101.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ 46. schůze Národního shromáždění dne 16. dubna 1919 [citováno dne 9. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/046schuz/s046011.htm>.

¹⁸⁹ Maďarón je dobový termín používaný pro označení Slováka, který se zcela přizpůsobil maďarským poměrům, pomadžarštil se a ke své „slovenské národnosti“ se již nehlásil.

dosáhnout změn. Zde uvádím úryvek z jeho proslovu: „*Ale jen divit se můžeme, že tu v Praze a v celé správě, či už vojenské nebo administrativní, československé republiky vskutku tak málo citu a porozumění nacházíme oproti legionářům tak, že sami slovenští legionáři, ještě víc ale američtí legionáři, je to pravda, potvrzují, že jsou rozhořčení a roztrpčení nad tím, jak se poměry vyvíjí v naší republice.*“¹⁹⁰ A dále: „*Na našem Slovensku máme tolik existencí pochybných z Uherska, kteří přeplavali přes Dunaj, ale pro naše legionáře není míst, ti hovoří, že musí nazpět do Ameriky, rozhořčení, roztrpčení.*“¹⁹¹

F. Juriga kritizoval také to, jak společnost trvala na diplomech a dosaženém vzdělání, které zajistilo člověku lepší zaměstnání a postavení, ale životní zkušenosti již v potaz brány nebyly. Na půdě parlamentu projevil svůj názor: „*Charakteristikou tehdejší doby by mělo být, že práce a schopnost dá člověku mužnost a cenu a ne, jako ve středověku, zemanský diplom a po středověku do naší doby školské diplomy... Myslil bychom, že ten legionářský výbor a celé ministerstvo a celý duch republiky by se mohly zreformovat v tom směru a ohledu, že i život je školou, a jak prokázal v životě svém nějakou službu, práci svému národu, jistě je schopný a hodný, být v něm úředníkem. Kdo uměl učit a vést sta legionářů a bojovat, ten by neuměl učit někde na vsi 50, 60 anebo 100 dětí?*“¹⁹² Dále kritizoval skutečnost, že maďarům stačilo pouze složit „cynickou“ přísahu, aby mohli dále učit ve školách a vzdělávat Slováky.

Dalším Jurigovým návrhem na zlepšení postavení legionářů byl nápad, aby jim byla přidělena země, kterou by mohli obdělávat a která by je živila. Počítal také s možností, že trafiky nebo licence na prodej vína a piva, které byly stále v rukách „zrádců“, budou předány legionářům a především válečným invalidům, kteří se sami živili velmi těžko, a fyzicky náročná práce na polích pro ně nepřípadala v úvahu.

Juriga ve svém vystoupení také požadoval, mírně utopisticky, snahu o „rovnoprávnost žaludku“: „*Když je už rovnoprávnost náboženská, rovnoprávnost národností, musíme ten směr dále pěstovat k rovnoprávností žaludků, aby bola rovnost sytosti, bytu, oděvu, radosti, opatrovaní i výchovy a pokoje.*“¹⁹³ Vyjádřil názor, že pokud chudý člověk nezaznamenal zlepšení své životní úrovně po vzniku republiky, nesplnila změna poměrů svůj účel, pouze se jedni páni vyměnili za druhé. Svůj projev ovšem zakončil optimisticky: „*Je ještě v naší republice dost co vymetat a povídat potom dětem legionářů i jejich vdovám a jim samým: Pojd',*

¹⁹⁰ 54. schůze Národního shromáždění dne 23. května 1919 [citováno dne 10. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/054schuz/s054003.htm>.

¹⁹¹ 54. schůze Národního shromáždění dne 23. května 1919 [citováno dne 10. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/054schuz/s054004.htm>.

¹⁹² Tamtéž.

¹⁹³ Tamtéž.

sedni si za stůl rovnoprávnosti a práva a ten, kdo po tisíc let seděl za stolem a nás týral, ať ten je teď pod stolem. “¹⁹⁴

4.2.5 Příspěvek ke státnímu rozpočtu na rok 1920

Jurigův projev k problematice státního rozpočtu ze dne 23. ledna 1920 se zabývá především hospodářskými problémy Slovenska. Podle jeho názoru mělo velký vliv na rozpad Rakousko-Uherska zhroucení staré administrativy. Na Slovensku vypukla anarchie, která byla uklidněna až po příchodu československého vojska. Velkou váhu přičítá Ferdinand Juriga také práci českých úředníků, kteří pomohli s obnovením slovenské administrativy: „...*pokládám to za svoji povinnost, vyslovit veřejně srdečný vděk českému úřednictvu, které přišlo na Slovensko a zhroucený dům tyranství a otrokářství bývalé státní idey maďarské znovu postavilo, ale ne ve slohu československém, ve stylu slovanském.*“¹⁹⁵ Dále F. Juriga žádá přisun českého kapitálu na Slovensko proti kapitálu cizímu – německému, maďarskému a jinému.

Všechna parlamentní jednání nebyvala jen vážná. Například když Ferdinand Juriga nabádal všechny Čechy, kteří se vydávali na Slovensko pomoci, aby neprosazovali češtinu proti slovenštině. Ze zasedacích lavic se začaly ozývat hlasy, že prosazovat češtinu a upírat Slovákům třetí paragraf zákona schváleného dne 10. prosince 1918 ustanovující na Slovensku úřední řečí slovenštinu, nikdo nechce. Juriga to komentoval: „*Mne to velmi těší, že tak ochotně přisvědčujete. Já Vás upozorňuji jen na to, abyste se s námi nemuseli vadit, případně bít.*“ Na to reagovala poslankyně Zemínová: „*My se s Vámi nevadíme, Vy se vadíte s námi Čechy.*“ A Juriga odpověděl: „*Kdo by si troufal vadit se s Vámi? Ženskou ještě nikdo nepřehádal. Toho se i já bojím.*“¹⁹⁶ Tím vyvolal vlnu veselí.

Svoji řeč zakončil poeticky pohledem do budoucnosti a návrhem jejího uspořádání: „*Vždycky jsem byl Slovanem i panslavistou upřímným, jsem jím a budu, ale ne v tom smyslu, aby jeden druhého absorboval, slovakizoval anebo podobně, ale abychom zůstali každý svůj podle starého pravdivého českého hesla ‚Svůj k svému!‘ Já budu svůj, ty budeš svůj, budeme svorně stát a jako dva bratři každý ve své osobitosti tvořit československou republiku a vést ji pod zorným úhlem slovanským a pod zorným úhlem blahobytu celého lidstva, celého člověčenstva. To říct jsem pokládal za svoji povinnost.*“¹⁹⁷

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ 54. schůze Národního shromáždění dne 23. května 1919 [citováno dne 10. března 2014]. Dostupný z: <http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/054schuz/s054005.htm>.

¹⁹⁶ 110. schůze národního shromáždění dne 23. ledna 1920 [citováno dne 10. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/110schuz/s110005.htm.

¹⁹⁷ 110. schůze národního shromáždění dne 23. ledna 1920 [citováno dne 10. března 2014]. Dostupný z: www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/110schuz/s110006.htm.

4.3. Události na Slovensku

Dne 19. října 1918 pronesl Ferdinand Juriga svoji památnou řeč na půdě uherského parlamentu, ve které obhajoval nezávislost Slováků. Kombinace popularity Ferdinanda Jurigy, jeho dobrá pověst mezi obyvatelstvem Bratislavy i širokého okolí, bohaté politické zkušenosti a kontakty ho předurčovaly k tomu, aby sehrál důležitou úlohu při zániku Uherska. Avšak někteří Maďaři považovali slovenské snahy o získání národní nezávislosti a aktivní podporu Československé republiky za velezradu. V Bratislavě se začaly množit projevy násilí, političtí vůdci byli zavražďováni a mnozí raději na čas město opustili.¹⁹⁸

Ferdinand Juriga se vrátil z Prahy do Bratislavy, aby pokračoval ve své činnosti. Můžeme předpokládat, že mezi představiteli Slováků v Bratislavě a československými zástupci ve Vídni a Budapešti, kteří se snažili připravit půdu na začlenění Slovenska do československého státu, existovala jistá koordinace.¹⁹⁹

Dne 19. prosince 1918 se F. Juriga zúčastnil žilinského sjezdu, kde byla znovu ustanovena *Slovenská ľudová strana*, a to jako první politická strana zkonstituovaná na Slovensku po vzniku první Československé republiky. Její vznik lze přičíst na vrub katolíkům, kteří tak zareagovali na proticírkevní směřování oficiální vládní politiky.²⁰⁰

Jedinou možností, jak zabránit konfliktu při obsazování Bratislavy československým vojskem, byla snaha získat německé autonomistické politiky pro myšlenku Československa. Klíčová úloha v tomto procesu připadla právě Ferdinandu Jurigovi, který měl bohaté zkušenosti a znalosti bratislavských národně-politických poměrů a kontakty s bratislavskými politiky. Iniciativně rozvíjel přátelství mezi bratislavskými a německými vůdčími osobnostmi. Důležité kroky v ovlivňování bratislavských Němců a Maďarů podnikl Vlastimil Tusar,²⁰¹ který je informoval o nutnosti československé okupace Bratislavy, protože československý stát potřeboval Bratislavu z ekonomických i strategických důvodů a Dohoda tyto nároky Československé republiky podporovala.²⁰²

Německá radikálně demokratická strana stála v čele německých snah o dosažení národní autonomie pro Němce v západním Maďarsku. Po rozhovoru s V. Tusarem se strana přiklonila k názoru, že německá národně-kulturní autonomie má větší šance v rámci

¹⁹⁸ Pieter van DUIN - Zuzana POLÁČKOVÁ, Ferdinand Juriga a národná revolúcia v Bratislavě (1918-1919), in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový směr slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 233-235.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 236-237.

²⁰⁰ Vojtech ČELKO, Parlamentné prejavy Ferdiša Jurigu, in.: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový směr slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 293-294.

²⁰¹ Vlastimil Tusar byl sociálně-demokratický politik, ode dne 8. července 1919 také druhý československý ministerský předseda.

²⁰² P. van DUIN - Z. POLÁČKOVÁ, Ferdinand Juriga a národná revolúcia, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový směr, s. 237-238.

Československa, než v rámci Maďarska, což znamenalo jistý názorový posun. Stále ale byli bratislavští Němci protknuti národně-kulturním šovinismem vůči Slováckům a obávali se demografické vlny Slovanů, která měla brzy zachvátit město. Ferdinand Juriga se zúčastnil schůze Německé národní rady, kde prohlásil, že Slováci se mohou od Němců ze západního Maďarska, kteří se právě pokoušejí zavést národně-kulturní autonomii, lecčemu přiučít. Zřejmě tím chtěl podpořit Němce v jejich snaze dosáhnout autonomie v Československé republice. Tato podpora Němců mohla znamenat snahu o získání jejich důvěry. Jurigův přátelský postoj k německému národnímu hnutí pravděpodobně odrážel československou snahu získat podporu slovenských Němců pro boj za demokratické Československo, ve kterém by měly zaručené právo menšiny. Bylo také zapotřebí izolovat je od Maďarů a vytvořit si z nich spojence.²⁰³

Ferdinand Juriga využíval své funkce poslance československého Národního shromáždění a navazoval kontakty s organizacemi jako *Německá radikálně demokratická strana* nebo přešpurská Německá národní rada. Bylo zapotřebí získat politickou loajalitu Němců tím, že se bude jejich požadavkům věnovat náležitá pozornost. F. Juriga získal Maďary i Němce pro pozitivní přijetí republiky, což v kraji i samotném městě nebylo jednoduché. Dne 6. ledna 1919 uspořádala *Německá radikálně demokratická strana*, která byla nejvíce pročeskoslovenským německým uskupením, schůzi, kde dala najevo svůj postoj, jednoznačně nakloněný novému režimu. Schůze se zúčastnil i Ferdinand Juriga, který zde přednesl projev ve třech jazycích, kterými se mluvilo v Bratislavě,²⁰⁴ čímž si získal uznání. Je možno předpokládat, že F. Juriga chtěl svým gestem naznačit, že všechny tři jazyky jsou si rovnocenné a národy by mohly koexistovat v míru.²⁰⁵

Dne 16. ledna 1919 se Ferdinand Juriga zúčastnil důležité schůze v Bratislavě, která měla pomoci zkonsolidovat novou politickou situaci a československou vládu ve městě. Československá vláda se chystala přesunout Vavra Šrobára a jeho úřad ze Žiliny do Bratislavy, což považovala za klíčový krok k posílení československé moci ve městě, který byl provázený sérií oslav.²⁰⁶ Československá vláda tento čin považovala za důkaz toho, že město je v rukách republiky a že se účastní na budování československé moci. Ovšem prozíraví politici včetně Ferdinanda Jurigy měli stále na zřeteli, že zabezpečení budoucí politické stability a

²⁰³ Tamtéž, s. 239-241.

²⁰⁴ Jednalo o slovenštinu, maďarštinu a němčinu.

²⁰⁵ P. van DUIN – Z. POLÁČKOVÁ, Ferdinand Juriga a národná revolúcia, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový směr, s. 246-247.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 247-248.

mírumilovného soužití národů závisí na diplomatické politice státu a využívání důmyslných metod jednání a konání.²⁰⁷

Hladinu rozbouřila cesta Andreje Hlinky do Paříže v září 1919, která skončila fiaskem. Andrej Hlinka se po trpkých osobních zkušenostech, dále díky necitlivému postupu některých českých úředníků, vojáků a policistů na Slovensku a po seznámení s Pittsburskou dohodou, rozhodl podněcován spoluposlancem a stranickým kolegou Františkem Jehličkou, který však pracoval pro budapešťskou vládu, na konci srpna 1919 k zoufalé akci. Opřel se o úsek Pittsburské dohody, kde stojí, že Slovensko bude mít vlastní administrativu, sněm a soudy a že slovenština bude úředním jazykem. Rozjel se tajně, na cizí pas, do Paříže, aby získal podporu Dohody pro autonomii Slovenska. Memorandum, které předložil, žádalo na Slovensku provedení plebiscitu o státní příslušnosti. Proti Československu ho čirou náhodou požadovala také maďarská vláda, která stále ještě odmítala přistoupit na mírové podmínky a chtěla získat jižní Slovensko. Tato ilegální akce skončila katastrofou. Nejvyšší radou nebyl A. Hlinka vůbec přijat a delegace byla z Paříže vykázána. Československá vláda oznámila, že počín je v rozporu s poslancekým mandátem, slovenský poslanceký klub A. Hlinku odmítl a F. Jehlička se pro jistotu vrátil rovnou do Budapešti, kde založil emigrantskou slovenskou vládu. A. Hlinka se vrátil na Slovensko, byl zatčen, vyšetřován a posléze internován v Čechách. Na Slovensku proběhly prohlínkovské manifestace a soud s A. Hlinkou se nakonec nekonal. V čele své *Slovenské ľudové strany* byl zvolen do parlamentu. Pro vládu byla Hlinkova cesta nesnadným problémem, protože Slovensko bylo sotva obsazeno a česko-slovenský vztah se teprve formoval.²⁰⁸

4.4. Vliv slovenských krajanů v USA na dění v Československu a Pittsburská dohoda

Členové Slovenské ligy v Americe, která byla založena dne 26. května 1907, vypracovali již v letech 1914-1915 memorandum, ve kterém žádali emancipaci Slovenska, ale její podoba nebyla přesně stanovena. Vyloučili však možnost úplné slovenské samostatnosti.²⁰⁹ Myšlenka společného státu Čechu a Slováků vznikla tedy již na počátku první světové války. Jednalo se však jen o jednu z mnoha variant budoucího uspořádání. Jak již bylo řečeno,

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Z. KÁRNÍK, *České země*, s. 77-80.

²⁰⁹ Memorandum Slovenské ligy v Americe předpokládalo čtyři možné varianty budoucího postavení Slovenska. Jednou z nich byla široká autonomie v rámci nějakého nového Uherska, dále federalizace habsburské monarchie, při které by Slovensko spolu s českými zeměmi tvořilo jednu část oproti Rakousku a Uhersku. V neposlední řadě předpokládali možnost spojení Slovenska s carským Ruskem nebo s budoucím polským státem. Štefan KUCÍK, *Podiel amerických Slovákov na autonomistickom hnutí na Slovensku (1918-1938)*, Martin 2011, s. 16.

myšlenka samostatného státu Čechů a Slováků získala převahu až v posledním roce první světové války. Do počátku roku 1918 Ferdinand Juriga i další slovenští představitelé věřili v zachování Rakousko-Uherska, jehož budou součástí.²¹⁰

Američtí Slováci a jejich čeští partneři se angažovali při vzniku společného státu Čechů a Slováků za první světové války, proto se také zajímali o situaci v Československu. Předmětem jejich zájmu byl také osud Pittsburské dohody, která měla být svým demokratickým charakterem inspirací pro uspořádání státoprávních vztahů obou národů v republice.²¹¹ Pittsburská dohoda byla projednána za přítomnosti předsedy Česko-Slovenské Národní Rady profesora T. G. Masaryka představiteli Slovenské Ligy, Českého Národního sdružení a Svazu Českých katolíků v americkém Pittsburku dne 31. května 1918. Přítomní²¹² jednali především o česko-slovenské otázce a usnesli se následovně: „*Schvalujeme politický program usilující o spojení Čechů a Slováků v samostatném státu z Českých zemí a Slovenska. Slovensko bude mít svou vlastní administrativu, svůj sněm a svoje soudy. Slovenština bude úředním jazykem ve škole, v úřadě a ve veřejném životě vůbec. Československý stát bude republikou, jeho konstituce bude demokratická. Organizace spolupráce Čechů a Slováků ve Spoj. Státech bude podle měnící se situace, při společném dorozumění, prohloubená a upravená. Podrobné ustanovení o zařazení československého státu ponechávají se osvobozeným Čechům a Slovákům a jejich právoplatným představitelům.*“²¹³

Druhý a třetí bod Pittsburské dohody - vlastní administrativa, soudy a sněm Slovenska a slovenština jako úřední jazyk - byly obsaženy již v Clevelandské dohodě, která byla přijata dne 22. října 1915 a byla výsledkem spolupráce Slovenské ligy a českých spolků v Clevelandu. Clevelandská dohoda je prvním programovým dokumentem významnější slovenské politické organizace o Československu, který také zobrazuje představy o jeho podobě. Požadována byla samostatnost historických zemí a Slovenska, spojení českého a slovenského národa ve federativním svazku s úplnou národní autonomií Slovenska, všeobecné, tajné a přímé hlasovací právo a formou vlády měla být personální unie s demokratickým zřízením státu. Krajané bojovali za uskutečnění své myšlenky už od roku 1915, kdy idea česko-slovenského státu

²¹⁰ R. HOLEC, Ferdinand Juriga ako poslanec, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový směr, s. 131.

²¹¹ Natália KRAJČOVIČOVÁ, Americkí Slováci a slovenskí autonomisti v prvých rokoch po vzniku ČSR, in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový směr slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 256.

²¹² Albert Mamatey, Ján Janček ml., Milan Getting, Ján Pankuch, Jozef Murgač, Ján Kubašek, Ondrej Schustek, T. G. Masaryk, Karel Pergler, Fisher, B. Šimek, J. J. Zmrhal, Hynek Dostál, Vojta Beneš, Innocent Kestl, Jan Straka, Ivan Bielok, Oldř. Zlámal, Michal Bosák, G. H. Miko, Ignác Gessay, Jozef Hušek, Jozef Martínek, Iv. Pecival, Pavel J. Šiška, J. A. Ferjenčík. J. MĚCHÝŘ, Slovensko, s. 6.

²¹³ Tamtéž, s. 6.

převládla. Slováci ve Spojených státech amerických začali pořádat finanční sbírky na pomoc zahraničních akcí a vysílali dobrovolníky do československých jednotek ve Francii.²¹⁴

Velkým kladem byl fakt, že garance obsažené v Clevelandské dohodě požadovala pro Slováky česká strana, zápolem ovšem skutečnost, že Clevelandská dohoda odrážela názory a přání Čechů a Slováků žijících daleko od vlasti. Jejich stanovisko proto nemohlo být závazné, což měl na paměti i T. G. Masaryk při formulaci Pittsburské dohody, která byla dohodou Clevelandskou inspirována.²¹⁵ Češi spolupracovali se Slováky, aby stát, který vytvoří, mohli udržet jako solidní jednotku evropské politiky. Slováci potřebovali Čechy, aby se dokázali vymanit z uherského područí. Převaha Čechů se však brzy stala nelogickou, nemorální, odporující reálnému politickému zájmu obou národů a nevyhnutelně se nakonec stala rozbuškou mnoha vzájemných neshod a svárů.²¹⁶

Dalším bodem Pittsburské dohody byla vlastní slovenská administrativa. Tu Slováci získali prostřednictvím funkce ministra s plnou mocí pro správu Slovenska, kterou ode dne 7. prosince 1918 vykonával Vavro Šrobár. Velká debata se strhla kolem úřední řeči a byla ukončena zásahem Karla Kramáře, který odsouhlasil využívání slovenštiny. Důležitým dodatkem byla informace o skutečnosti, že zřízení československého státu bude ponecháno osvobozeným Čechům a Slovákům. Tato skutečnost ponechávala budoucím budovatelům státu jistou flexibilitu.

Hlavní idea Pittsburské dohody - autonomie Slovenska - se stala klíčovým problémem. Delegation Slovenské ligy, ve kterou byli sdruženi Slováci ve Spojených státech amerických, přijela na Slovensko v březnu 1919, aby zjistila, jak se vyvíjí politická situace. Do Spojených států se vrátili s konstatováním, že v současné situaci by autonomie Slovenska byla ve prospěch maďarské iredenty a je třeba vyčkat příhodnějších okolností. S tím souhlasili všichni slovenští politici, zvláště nyní, v časech ohrožení Slovenska jednotkami Maďarské republiky.²¹⁷

Výbor Slovenské ligy žádal zabezpečit v rámci Československa postupnou autonomii Slovenska v kooperaci s Čechy tak, jak to žádala Pittsburská dohoda. Neměli zpracovaný konkrétní návrh na autonomii, stáli však pevně za demokratickým modelem společného státu. Mnoho politiků ale Pittsburskou dohodu i její nosnou ideu - autonomii Slovenska - striktně odmítalo, včetně ministra pro správu Slovenska Vavro Šrobára, který dohodu považoval výhradně za věc amerických Slováků.²¹⁸ Vavro Šrobár byl neústupný a pobouřil americké

²¹⁴ L. LIPTÁK, Slovensko, s. 62.

²¹⁵ J. MĚCHÝŘ, Slovensko, s. 15.

²¹⁶ L. LIPTÁK, Slovensko, s. 57.

²¹⁷ N. KRAJČOVIČOVÁ, Americkí Slováci, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ludový směr, s. 257.

²¹⁸ Tamtéž, s. 260-261.

krajany svými názory na autonomii Slovenska, kterou prezentoval v tisku a na mnohých veřejných vystoupeních jako nesmysl a cíl maďarské vlády. Na Slovensku se nepodařilo vytvořit společný akční výbor prosazující začlenění Pittsburské dohody do ústavy. Vavro Šrobár se však o názory svých krajanů v Americe zajímat nikdy nepřestal a v roce 1920 vznikla jeho přičiněním Slovenská liga na Slovensku, ta měla úzce spolupracovat s ligou americkou. Po neúspěšné cestě Vavro Šrobára do Spojených států roku 1924, kde se mu nepodařilo získat podporu pro koncepci společného československého národa, obvinil Slovenskou ligu v Americe z protistátní činnosti. Tím byla ukončena oficiální spolupráce těchto dvou organizací, neoficiálně však vztahy slovenských a amerických Slováků pokračovaly i nadále.

5. Politické působení mezi léty 1921-1929

5.1. Boje za osobitost slovenského národa

Po přijetí ústavy dne 29. února 1920 Ferdinand Juriga splnil své předsevzetí bezpodmínečně podporovat vládu, dokud nebudou ustáleny hranice a vytvořena ústava. Podle svých vlastních slov se této práci ujal: „s velkou obětavostí a horlivostí, jako málokterý poslanec ze Slovenska“.²¹⁹ Kvůli svým povinnostem v Revolučním Národním shromáždění se Ferdinand Juriga totiž odcizil některým předním činitelům *Slovenské ľudové strany*, ale ve straně zůstal i nadále. Dne 26. března 1920 uveřejnil cenzurovaný článek ve třináctém čísle *Slovenských ľudových novin: Proč jsem členem slovenské ľudové strany?* Tímto článkem se opět aktivně navrátil ke stranické činnosti.²²⁰

Ferdinand Juriga označuje období mezi léty 1920 a 1936 jako období boje za osobitost slovenského národa. V potlačování osobitosti slovenského národa a v hledání národní jednoty Čechů a Slováků viděl snahu pražských politických stran. Se smutkem zjistil, že i lidovci, například Jan Šrámek, neuznávali osobitost slovenského národa a v reakci na tuto skutečnost F. Juriga opět přednesl dne 10. června 1920 ve sněmovně své *Osvedčenie*. Byl přesvědčen, že by každý národ měl mít reprezentaci sestavenou ze „svých“ lidí, proto navrhl osamostatnění poslanců *Slovenské ľudové strany*, což se následně uskutečnilo. Dne 26. listopadu 1921 vystoupila *Slovenská ľudová strana* z klubu *Československé lidové strany*. K tomuto činu F. Juriga napsal: „Tímto skutkem dostal Slovenský národ osobité zastupitelstvo v pražském sněmu a nastává doba těžkého boje o osobitost Slovenského národa.“²²¹

Dne 22. listopadu 1921 kritizoval Ferdinand Juriga ve svém parlamentním projevu rozdílnost uplatňování samosprávy v Čechách, na Moravě a na Slovensku. Slovensko přirovnával k pozici bývalého Uherska a Čechy k bývalému Rakousku. Podle něho se na Slovensku nesplnil slib svobody z doby vzniku Československé republiky, značný podíl viny na této skutečnosti připisoval vládě. Situaci poměrně tvrdě komentoval: „Proč nám nedá tato vláda naše všelidské právo, ten ministr vnitra, proč nám dělá ze Slovenska Bosnu, kde jen četník, financ a detektiv vládne, a kde při takových malicherných věcech, v takových sprostotách - je to charakteristický znak celého toho rakouského byrokratického systému - když mě například pokutují proto, že můj pes s košem na tlamě na jednoho Čecha třikrát zahafnul.“²²²

²¹⁹ F. JURIGA, *Blahozvest' I*, s. 201.

²²⁰ Tamtéž, s. 201-202.

²²¹ Tamtéž, s. 212-214.

²²² Martin VAŠŠ, *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*, Martin 2011, s. 147.

Proto dospěl F. Juriga k závěru, že z hlediska občanských svobod a volného pohybu byla větší svoboda za dob Uherska.

Jurigův projev v poslanecké sněmovně dne 26. ledna 1922 nadále kritizoval koncepci československého jazyka, kterou F. Juriga označil za sofismus²²³, což demonstroval na výroku ministra války, který rozhodl, že jedinou velitelskou řečí v armádě může být čeština.

Ve svém dalším projevu ze dne 27. října 1922 také prohlásil, že Češi a Slováci nejsou jeden národ a když se to tvrdí, je to buď nevědomost, nebo lež. Koncepci československé národní jednoty připisoval příčiny slovenské nezaměstnanosti. Z hlediska koncepce jednotného československého národa nebyl totiž v podstatě rozdíl, zda je na Slovensku zaměstnaný Slovák nebo Čech. Další příčinu zhoršení sociální a ekonomické situace spatřoval ve snaze českého kapitálu a průmyslu odstranit konkurenci v podobě slovenského průmyslu.²²⁴

Ve svém předposledním projevu v poslanecké sněmovně dne 12. března 1926 Ferdinand Juriga zkonstatoval, že pod pláštíkem jednotného československého národa jsou na tom Slováci v republice hůře než maďarská menšina, která měla svoji maďarskou školu i maďarské divadlo, ale Slováci nic z toho neměli. Ve Slovenském národním divadle měl převahu český soubor nad slovenským a dokonce i na Univerzitě Komenského v Bratislavě se používala převážně čeština.²²⁵

F. Juriga se také angažoval při tvorbě a prosazení zákona o zemském zřízení 125/1927 Sb., o své roli v prosazování tohoto zákona se zmínil ve svých pamětech: „*Juriga se stává z pověření klubu zástupcem toho návrhu v politické pětce – předporadní sbor klubů – a v ústavněprávním výboru.*“²²⁶ Po dlouhých jednáních byl zákon dne 28. června 1927 odhlasován. Tímto zákonem byly mimo jiné zrušeny dřívější správní celky (okresy v Čechách, župy na Slovensku...), místo nichž vznikly čtyři země: Česká, Moravskoslezská, Slovenská a Podkarpatoruská. Větší územní celky bylo možné lépe spravovat a byly více soběstačné. Také v roce 1928 zanikl úřad ministra s plnou mocí pro správu Slovenska.

Ferdinand Juriga přivítal reformu politické správy na Slovensku v podobě přijetí krajinského zřízení ve svém posledním parlamentním projevu dne 28. června 1927. Vymezení Slovenska jako samostatné entity a skutečnost, že se stalo právnickým subjektem, představovalo pro realizaci sebeurčovacího práva slovenského národa zásadní krok směrem

²²³ Původně zamýšlený československý jazyk nebyl nikdy zákonem uznán, úředním jazykem byla slovenština na Slovensku a čeština v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Čeština byla i přes to upřednostňovaná na úkor slovenštiny podle potřeby.

²²⁴ M. VAŠŠ, Slovenská otázka, s. 147-148.

²²⁵ Tamtéž, s. 149.

²²⁶ F. JURIGA, Blahozvešť I, s. 222.

dopředu. Za velké pozitivum považoval F. Juriga ustanovení krajinského zastupitelstva, které mohlo být označeno jako sněm a úřad krajinského prezidenta, který byl pouze úředníkem státní správy, jeho kompetence se však měly postupně rozšiřovat. Věděl ale, že tím není slovenská otázka vyřešena. Jurigův koncept samosprávy Slovenska stál na uplatnění suverenity slovenského národa nad svým územím v rámci československého státu.²²⁷

K tématu autonomie Slovenska publikoval Ferdinand Juriga mimo jiné článek *Ráмец a obsah* dne 30. ledna 1924 v časopise *Slovák*, pro myšlenku autonomie se vyjadřoval nejen ve svých článcích a v parlamentních projevech, ale také na lidových shromážděních.²²⁸

5.2 Tukova aféra a její důsledky pro Ferdinanda Jurigu

Důležitým mezníkem ve vývoji *Hlinkovy slovenské ľudové strany*²²⁹, který ovlivnil také vzájemné česko-slovenské vztahy, byla tzv. Tukova aféra. Ferdinand Juriga jí ve svých pamětech věnuje velkou pozornost, a to i přes to, že měl podle svých slov strach rozdmýčávat staré spory a jitřit částečně zhojené rány. Jeho paměti byly totiž vydány pouze necelých deset let poté: „*Je to aféra velmi spletená a pro pojednávání na tomto místě choulostivá, abychom nerozdmýčávali náruživosti už z větší části upokojené. Ale pro budoucího historika a dějiny Slovenského národa a Československé republiky je to aféra velmi vážná, hlubšího studia hodná a potřebná.*“²³⁰ Vojtech Tuka byl profesorem bývalé maďarské univerzity v Bratislavě. Roku 1922 se V. Tuka stal z vůle A. Hlinky redaktorem *Slováka*, deníku *Hlinkovy Slovenské ľudové strany*, a pod jeho „ochrannými křídly“ se stále více angažoval ve straně. Na jejím sjezdu dne 3. srpna 1922 předestřel straně memorandum křivd a slovenských požadavků, které hodlal rozšířit do zahraničních tisků. Ferdinand Juriga se snažil zastavit rozšíření memoranda tím, že navrhl, aby bylo memorandum nejdříve redakčně opraveno, s čímž strana souhlasila. V. Tuka však memorandum rozeslal dříve, než byly provedeny jakékoli úpravy.²³¹

V roce 1923 byl V. Tuka vyslán sjezdem mariánských slovenských kongregací na Eucharistický kongres do Paříže. Po kongresu odevzdal ono memorandum Radě vyslanců v Paříži, Společnosti národů v Ženevě a anglickému, italskému a japonskému velvyslanci. Jeho čin vyvolal v Československé republice bouři nevole, přesto V. Tuka stále stoupal na pomyslném žebříčku *ľudové strany*. Ve volbách roku 1925 získal za ľudovce poslanecký

²²⁷ M. VAŠŠ, *Slovenská otázka*, s. 149-150.

²²⁸ F. JURIGA, *Blahozvešť I*, s. 221-222.

²²⁹ *Slovenská ľudová strana* přijala roku 1925 název *Hlinkova slovenská ľudová strana* podle svého nejvýznamnějšího představitele Andreje Hlinky. Dalšími představiteli byli například Jozef Tiso nebo Bela Tuka. V. OLIVOVÁ, *Československé dějiny II*, s. 380.

²³⁰ F. JURIGA, *Blahozvešť I*, s. 227.

²³¹ *Tamtéž*, s. 229.

mandát, o rok později se stal členem pětičlenného²³² direktoria strany poté, co A. Hlinka odjel na Eucharistický kongres do Ameriky. Díky této funkci měl poměrně široké pravomoci,²³³ přičemž Ferdinand Juriga byl přesvědčen, že jich zneužíval ke konkrétnímu cíli. Tím byla restaurace Habsburků na pozůstatcích Československé republiky.²³⁴

V období prvních dvou let po volbách se ve straně postupně vyhranila skupina politiků, tzv. staroslováci, kteří byli proti vstupu strany do vlády. Také neschvalovali porušování nepsaného pravidla, které stanovilo, že pokud byli do strany přijati lidé, kteří horlivě přisluhovali minulému režimu, nebudou ve straně zastávat viditelné a důležité posty. Nejpalčivějším problémem byl právě Vojtech Tuka, který získávat stále větší vliv. Právě tato skutečnost přivedla do středu staroslováků Ferdinanda Jurigu, který V. Tuku upřímně nenáviděl.²³⁵ Poměry v *Hlinkově slovenské ľudové straně* ilustruje úryvek dopisu, který napsal dne 21. ledna 1927 místopředseda strany Jozef Buday Ferdinandu Jurigovi: „*Drahý Ferdiško! 20. večer náhodou jsme se sešli většina staroslováků našeho klubu (Florko,²³⁶ Gažík, Onderčo, Fritz, Macháček a já) v Bratislavě. Povyprávěli jsme si o našich věcech. Jednohlasně jsme přišli k tomu závěru, že v naší straně neslovenský element už natolik zmohutněl, že ohrožuje slovenskost, a tak i existenci naší strany. K její záchraně všechno nutno rozhodnout a rychle zakročit.*“²³⁷ V dopise následuje pozvání na poradu v bytě Floriána Tománka. „*Doufám, že jistě přijdeš; protože máme zabezpečené, že všichni předpřevratoví Slováci do chlapa tam budeme. Musíme se rozhodnout sice takticky, ale učinit rázný krok, sice by při budoucích volbách Slovák nebyl ani na ukázkou kandidovaný.*“²³⁸

Rozpory mezi staroslováky a vedením strany začaly ještě více narůstat po vstupu strany do vlády v lednu 1927. Strana se postupně dostávala do hluboké vnitřní krize. Signálem k vrcholnému střetnutí byla reakce Ferdinanda Jurigy na Tukův článek *Vacuum iuris*, uveřejněný v deníku *Slovák* dne 1. ledna 1928. Autor v článku tvrdí, že se má obyvatelstvo země po deseti letech trvání republiky svobodně rozhodnout, zda chtějí nebo nechtějí žít ve společném státě s Čechy. Tato možnost měla být údajně obsažena v jakési „tajné klauzuli“

²³² Dalšími členy byli kromě Vojtěcha Tuky senátor Karol Krčméry a poslanci Viktor Ravasz, Ferdinand Juriga a Jozef Tiso, ten byl zvolený také předsedou poslaneckého klubu. Pavol MARTULIAK, Ferdiš Juriga a Tukova aféra, in: Miroslav Pekník a kol., Ferdinand Juriga. Ľudový smer slovenskej politiky, Bratislava 2009, s. 319.

²³³ Ovládal deník *Slovák*, sekretariáty a započal s organizováním „Rodobrany“, která byla podobná vojenským formacím. F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 230.

²³⁴ Tamtéž, s. 229-230.

²³⁵ P. MARTULIAK, Ferdiš Juriga a Tukova aféra, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 319.

²³⁶ Florián Tománek byl slovenský římskokatolický kněz, poslanec Revolučního národního shromáždění za *Slovenskou ľudovou stranu*, později za *Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu*.

²³⁷ F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 230.

²³⁸ Tamtéž.

Martinské deklaráce.²³⁹ Odtrhnutí Slovenska od Československé republiky mělo proběhnout i za cenu krveprolití pomocí tzv. rodoobranců.²⁴⁰ Ferdinand Juriga své překvapení v pamětech popsal: „*Juriga s úžasem čte článek, neboť tolik sprosté drzosti přece neočekával od Tuky.*“²⁴¹ Reakcí Ferdinanda Jurigy byl mimo jiné článek *Vakuvictvo*,²⁴² uveřejněný ve *Slovenských ľudových novinách* dne 15. února 1929. V tomto článku sepsal F. Juriga 24 bodů, hodnotících článek *Vacuum iuris*, které označují Tukovo dílo například jako: „2. lež; 3. nemravnou úlisnost; 4. nemravné pokrytectví; 5. zpotvoření vědy a práva; 6. zpotvoření křesťanské mravouky o pravidle mravnosti; 21. servilismus, plazivé otroctví; 22. vypočítavou sobeckost; 23. hypokritismus, pokrytectví; 24. zradu.“²⁴³ V květnu 1928 bylo proti V. Tukovi podáno trestní oznámení, v němž byla jeho provinění klasifikována jako úklady proti republice a vojenská zrada vůči státu. V prosinci téhož roku vydala sněmovna V. Tuku k trestnímu stíhání.

Vzájemné obviňování Tukových odpůrců i zastánců a spory ve straně dosáhly širších rozměrů, takže ani Andrej Hlinka nedokázal situaci uklidnit. V. Tuka i další politici z vedení strany, kteří se cítili dotčeni Jurigovou kritikou a vyvíjeli na A. Hlinku nemalý nátlak, žádali, aby byl F. Jurigu exemplárně potrestán. K udělení přísného trestu Ferdinandu Jurigovi tlačil A. Hlinku také proud mladších funkcionářů. O nejvyšším politickém trestu, vyloučení ze strany, rozhodli členové parlamentního klubu bez Jurigova výsledku a jakékoli možnosti obhajoby dne 15. února 1929; zpráva o vyloučení byla F. Jurigovi doručena následujícího dne. Odvolat se mohl na užší výbor strany, který měl rokovat v Ružomberoku dne 18. února ráno.²⁴⁴ Ovšem odvolání bylo komplikované, až nemožné, jak se F. Juriga zmínil ve svých pamětech: „*Juriga, kdyby i byl chtěl, pro ohromné závěje sněhové, které zarazily pohyb dopravních prostředků, nemohl se dostavit na ten čas do Ružomberoku a zas bez výsledku, bez dostatečného počtu přítomných Hlinka ho dá svým malým místním kroužkem vyloučit ze strany i užším výborem. Juriga dle stanov strany měl právo odvolací ještě na širší výbor strany, ten ale Hlinka nesvolá, ale samovolně podepíše vylučující listinu i za širší výkonný výbor a podá ji jako doklad žádosti na zrušení Jurigova mandátu.*“²⁴⁵

²³⁹ P. MARTULIAK, Ferdiš Juriga a Tukova aféra, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 319-320. Tento „tajný dodatek“ však zřejmě nikdy neexistoval.

²⁴⁰ F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 233.

²⁴¹ Tamtéž, s. 231.

²⁴² Ferdinand Juriga si na počátku sporu s V. Tukou pravděpodobně nepředstavoval, jak dalekosáhlé důsledky by tato aféra mohla v důsledku přinést. Jeho paměti vypovídají spíše o tom, že F. Juriga byl přesvědčený, že má pravdu, a předpokládal, že jeho spolustraníci s ním souhlasí. To se však nestalo. F. Juriga chtěl také svou kritikou V. Tuky zachránit *Hlinkovu slovenskou ľudovou stranu* před obviněním ze spoluviny na jeho činech.

²⁴³ Tamtéž, s. 232.

²⁴⁴ P. MARTULIAK, Ferdiš Juriga a Tukova aféra, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 320.

²⁴⁵ F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 239.

Společně s Ferdinandem Jurigou byl z *Hlinkovy slovenské ľudové strany* vyloučen i Florián Tománek. Jurigův trest měl též další důsledky. Předsednictvo strany pozastavilo dotace určené na vydávání *Slovenských ľudových novin*, které nedlouho poté zanikly.²⁴⁶ Trnavská církevní vrchnost, podpořena pravděpodobně Tukovými zastánci, postavila Jurigu před církevní soud. Ten ho odsoudil pro urážku kněžské cti Andreje Hlinky, protože F. Juriga o něm napsal, že „*je tak hříšným člověkem jako jiný, nevyjímajíc ani šestého přikázání*“,“²⁴⁷ na osm dní klášterního vězení bez řádného soudního projednání. F. Juriga se odvolal k nitranskému biskupovi, ten ale opět bez výsledku a řádného projednání pouze potvrdil výrok trnavského vyšetřujícího soudu. Do Říma se již Ferdinand Juriga neodvolával, protože byl pohoršený jednáním církevního soudu. Dne 25. června 1929 se F. Juriga zřekl fary v Dolnej Strede, kde působil jako kněz od roku 1924, a zažádal o penzi, v čemž mu bylo vyhověno. Dne 5. října 1929 byl V. Tuka odsouzený na 15 let vězení.

5.3 Život Ferdinanda Jurigy po odchodu z Hlinkovy slovenské ľudové strany

Ferdinanda Jurigu však politický ani morální neúspěch nezlomil. Na 27. října 1929 byly vypsaný volby do Národního shromáždění Československé republiky, F. Juriga si byl sice vědomý, že na získání poslaneckého mandátu má jen malé šance, přesto se však do volebního boje pustil. Kandidoval do parlamentu za vlastní, *Jurigovu Slovenskou stranu ľudovou*, která však neuspěla. Své politické působení následně shrnul: „*Dnem 27. říj. 1929 končí se 23 a půlroční boj Jurigův na parlamentním bojišti, započatý 30. dubna 1906.*“²⁴⁸

Od roku 1930 pobýval Ferdinand Juriga v Karlové vsi nedaleko Bratislavy jako penzionovaný římskokatolický farář. Hledal uplatnění a nový cíl, třebaže mu chyběla Praha, kterou si oblíbil, i poslanci, s mnohými z nich měl přátelské vztahy. Ve 30. letech se ještě angažoval ve *Slovenské lize*, jíž byl od roku 1920 místopředsedou. *Slovenská liga* nebyla prodchnuta politickou stranickostí, její boj se soustředil na zachování a prosazení slovenštiny a neutuchající vlastenectví. V roce 1928 uspořádal Ferdinand Juriga ve spolupráci se *Slovenskou ligou* zastoupenou Vojtechem Brestenským, jejím generálním tajemníkem, oslavy desetiletého jubilea existence republiky. *Slovenská liga* se rozhodla k příležitosti tohoto kulatého jubilea

²⁴⁶ P. MARTULIAK, Ferdiš Juriga a Tukova aféra, in: M. Pekník, Ferdinand Juriga. Ľudový smer, s. 320.

²⁴⁷ F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 240. Šesté přikázání zní, nesesmílníš.

²⁴⁸ F. JURIGA, Blahozvesť I, s. 245-250.

vydat deset knih, vytvořit deset soch a postavit deset škol, což se také stalo.²⁴⁹ V tomto období F. Juriga dále publikoval²⁵⁰ a sbíral materiál ze svého života, aby mohl sepsat paměti.

U příležitosti Jurigových šedesátin v roce 1934 pronesl Metod Bella, předseda *Slovenské ligy* a jeho spolupracovník v uherském parlamentu před první světovou válkou, řeč: „*Život Jurigův je nadmíru bohatý. Je nepřetržitým řetězem práce hrdinského boje za ideál jeho života, za povznesení slovenského národa. Se zanícením se vrhá do boje ne nadarmo, tak že dnes ho možno řadit mezi ty, kteří svojí neúnavnou prací tvořili dějiny slovenského národa. Není možné rozebrat jeho bohatý život do detailů, na to jsou povolány dějiny, které on tvořil. Jedno tane mi na mysl dnes: začátek požehnání práce jeho. Před 40 lety zjevil se mladý katolický kněz. Světlo jeho vnitřního já široce osvěcovalo skvělými dary ducha, neohroženosti a dovednosti. Našeho oslavence vedlo heslo: „Jedině a výlučně láska a práce za národ“.*“²⁵¹ V roce 1935 se F. Juriga dokonce usmířil s A. Hlinkou i přes to, že ho to podle jeho vlastních slov stálo mnoho přemáhání.²⁵²

Ferdinand Juriga zemřel dne 23. listopadu 1950 v Karlové vsi v Bratislavě jako penzionovaný farář, který se v posledním období svého života vzdal jakékoli politické činnosti.²⁵³ Byl pochován na hřbitově v Karlové vsi, ale *Matice slovenská* se rozhodla, že by si Ferdinand Juriga zasloužil odpočívat na Národním hřbitově v Martině. Dne 8. října 1996 tam proto byly jeho ostatky převezeny.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 226.

²⁵⁰ Ferdinand Juriga se podílel na vzniku „Jubilárního výboru 1935“, který organizoval například oslavy k příležitosti 1050 let od smrti věrozvěsta Metoděje, k této příležitosti napsal *Životopis blahozvesta sv. Metoda*. Dále sestavil *Hymnu Slovenskej krajiny*, napsal hudební skladbu *Jurigov pochod* a k tisku připravil *Jurigovu modlitbu*. Dalším významným dílem byla trilogie *Krvavá světa potopa*, kterou tvořil tři roky společně s válečným invalidou Augustínem Drobným, který bojoval v první světové válce. Jedná se o románové zpracování první světové války z pohledu jednoho vojáka, ve kterém se podle Jurigovy snahy zrcadí duše Slovenského národa.

²⁵¹ F. JURIGA, *Blahozvest' I*, s. 252.

²⁵² Tamtéž, s. 244.

²⁵³ D. KOVÁČ, *Muži*, s. 128-129.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo nejen zasadit činnost Ferdinanda Jurigy do kontextu prvního desetiletí první Československé republiky, čímž měl být demonstrován jeho politický přínos k utváření a fungování nového státu, ale především analyzovat jeho politické názory na první Československou republiku. K politickému působení patří neodmyslitelně i jeho osobní život, který v mnohém formoval jeho pocity a postoje. Ty jsem čerpala především z Jurigových pamětí, které jsou pramenem velmi bohatým.

Při analýze jeho politické činnosti jsem dospěla k závěru, že dosud nevznikla žádná monografie, která by podala komplexní obrázek této rozporuplné, avšak velmi významné a zajímavé osobnosti. Informace o jeho činnosti či životě lze čerpat především ze syntéz různého druhu, především slovenské proveniencie.²⁵⁴

Výsledkem předkládané práce je také zjištění, že velmi důležitým nástrojem, kterým dával Ferdinand Juriga najevo své názory a pomocí něhož ovlivňoval veřejnost, byla čilá novinářská a spisovatelská činnost. Bez svého literárního nadání by jen velmi těžko dosáhl takového postavení a vlivu, který mu jeho články zaručily. Za svého života napsal přes pět set novinových článků v rozmezí 25 let, kdy byl spoluredaktorem *Katolických novin* a *Slovenských ľudových novin*. Dále vydával knihy, například *Blahozvestovanie*, *Lúčenie*, *Písma krvavej sveta potopy*, *Kriminálne písma*, *Sedmiboletná* a jiné. Tyto knihy přispěly k vytváření uvědomění slovenského národa.²⁵⁵

Další způsob sebereprezentace našel Ferdinand Juriga ve spolkovém životě a podle angažovanosti ve spolcích určoval také hodnotu člověka. Pokud bychom se pokusili hodnotit F. Jurigu podle tohoto kritéria, byl by příkladným veřejným činitelem a Slovákem. Podle svých vlastních slov byl za svého aktivního politického působení členem více než 40 spolků.²⁵⁶

Ferdinand Juriga měl také vysoké osobní ambice a můžeme předpokládat, že pomýšlel dokonce na biskupský stolec, třebaže se tomu v textu nevěnuji. Místo toho byl však často překládán. Nenašel pochopení ve vyšších církevních kruzích pro své modernizující požadavky, jako byla například odluka církve od státu, nahrazení latiny slovenštinou při bohoslužbách,

²⁵⁴ Například Dušan KOVÁČ a kol., *Muži deklarácie*, Martin 1991.; Alena BARTLOVÁ, Ferdinand Juriga, prelát Andrej Hlinka a Jozef Tiso – traja čelní predstavitelia slovenskej ľudovej strany v rokoch 1905-1945, in: Pavel MAREK-Jiří HANUŠ (eds.), *Osobnosť v cirkvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006.; Miroslav Pekník a kol., *Ferdinand Juriga. Ľudový směr slovenskej politiky*, Bratislava 2009. apod.

²⁵⁵ F. JURIGA, *Blahozvest' I*, s. 204-205.

²⁵⁶ Mezi nejdůležitější spolky a uskupení, jejichž byl členem, patří například: *Spolek sv. Vojtěcha*, *Muzeální slovenská spoločnosť*, již byl zakládajícím členem, stejně jako *Matica slovenská*, dále byl zakládajícím členem sirotčince v Znievĕ, *Společnosti vlastivědného muzea v Bratislavě*, *Slovenské Ligy v Americe*, *Křesťansko-roľníckého sdružení v Bratislavě*, *Slovenské Besedy v Bratislavě*, *Československé jednoty v Praze*, členem *Společnosti slovenského domu v Praze* a mnoha dalších. Tamtéž, s. 207-208.

volení biskupů a kněží věřícími nebo zrušení celibátu.²⁵⁷ I přes to, že jeho církevní kariéra nebyla tak úspěšná, jak si pravděpodobně představoval, jako politik se rozhodně zapsal do dějin i do paměti svých současníků a slovenského národa, a to především svou neutuchající snahou slovenský národ pozvednout a vydobýt mu lepší místo k životu ve střední Evropě. Ke svému cíli si ovšem ne vždy vybíral vyhovující a pro společnost přijatelnou cestu.

²⁵⁷ D. KOVÁČ, Muži, s. 127-128.

7. Prameny a literatura

Prameny

Ferdinand JURIGA, Blahozvest' kriesenia slovenského národa a slovenské krajiny I-II,

Trnava 1937

Digitální parlamentní knihovna - 1848 až současnost

Literatura

Eva BROKLOVÁ, Československá demokracie. Politický systém ČSR 1918-1938, Praha 1992

Stanislav BALÍK a kol., Politický systém českých zemí 1848-1989, Brno 2004

Damian CZUDEK – Josef KOTÁSEK – Jan NECKÁŘ (edd.), Interakce českého a evropského práva, Brno 2009

Vratislav DOUBEK, Česká politika a Rusko (1848-1914), Praha 2004

Jan GALANDAUER, Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, předpoklady, Praha 1988

Ján GRONSKÝ, Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa 1914-1945 I, Praha 2005

Josef HARNA, První československá republika – pokus o demokracii ve střední Evropě, Praha 1990

Peter HEUMOS, Strukturální prvky první republiky. Politicko-společenský systém, intermediární organizace a problém stability. Soudobé dějiny 2, 1995, s. 157-168

Emília HRABOVEC a kol., Katolícka bohoslovecká fakulta v Bratislave 1936-1989, Trnava 2011

Zdeněk KÁRNÍK, České země v éře první republiky (1918-1938). Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929), Praha 2003

Antonín KLIMEK, Vítejte v první republice, Praha 2003

Dušan KOVÁČ, Dějiny Slovenska, Praha 1999

Týž, Muži deklarácie, Martin 1991

Štefan KUCÍK, Podiel amerických Slovákov na autonomistickom hnutí na Slovensku (1918-1938), Martin 2011

Ľubomír LIPTÁK, Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2011

- Pavel MAREK-Jiří HANUŠ (eds.), *Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století*, Brno 2006
- Jan MĚCHÝŘ, *Slovensko v Československu. Slovensko-české vztahy 1918-1991*, Praha 1991
- Věra OLIVOVÁ, *Československé dějiny 1914-1939*, Praha 1991
- Miroslav PEKNÍK a kol., *Ferdinand Juriga. Ľudový směr slovenskej politiky*, Bratislava 2009
- Jaroslava ROGULOVÁ a kol., *Od osmicky ko osmicke. Premeny slovenskej spoločnosti v rokoch 1918-1938*, Bratislava 2009
- Roman ŘEZÁČ, *Volební právo v první ČSR*, Brno 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita, právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva
- František SVÁTEK, *K dějinám sociálních elit první Československé republiky*. *Soudobé dějiny* 2,1995, s. 169-200
- George B. TINDALL-David E. SHI, *Dějiny USA*, Praha 1994
- Martin VAŠŠ, *Slovenská otázka v 1. ČSR (1918-1938)*, Martin 2011
- Václav VEBER a kol., *Dějiny Rakouska*, Praha 2002

8. Přílohy

Příloha č. 1

Obyvatelé Československé republiky ke dni 15. února 1921, zaokrouhleno na tisíce.

Češi	6.787.000	51%
Slováci	1.977.000	14,50%
Němci	3.123.000	23,40%
Maďaři	745.000	5,60%
Rusíni (Ukrajinci, Rusové)	462.000	3,40%
Poláci	76.000	0,60%
Židé	191.000	1,30%
jiní	26.000	0,20%

Josef Harna, První československá republika – pokus o demokracii ve střední Evropě, Praha 1990, s. 10.

Příloha č. 2

Růst počtu obyvatel v Evropě

Krajina	1850 (v tis.)	1900 (v tis.)	Přírůstek %	1964 (v tis.)
Slovensko	2412	2780	15,2	4374
Uhersko	10888	16476	51,3	Neporovnatelné
České krajiny	6656	9372	40,8	9754
Holandsko	3096	5179	67,2	12292
Skotsko	2915	4472	53,4	5215
Dánsko	1413	2449	71,1	4712
Portugalsko	3450	5423	57,1	9167

Ľubomír LIPTÁK, Slovensko v 20. storočí, Bratislava 2011, s. 21.

DEKLARÁCIA SLOVENSKÉHO NÁRODA

Zastupitelia všetkých slovenských politických strán, shromaždení dňa 30. okt. v Turčianskom Sv. Martine a organizovaní v Národnú radu slovenskej vetvy jednotného česko-slovenského národa, trvajú na zásade samourčovacieho práva národov, prijateho celým svetom.

Národná rada vyhlasuje, že v mene česko-slovenského národa, bývajúceho v hraniciach Uhorska, je jedine ona oprávnená hovoriť a konať.

Nie je na to oprávnená uhorská vláda, ktorá za celé desaťročia nepoznala vážnejšej úlohy, ako potlačovať všetko, čo je slovenské, nepostavila a nedovolila nášmu národu ani jedinej školy, nedovolila, aby sa slovenskí ľudia dostali do verejnej správy a úradov, náš ľud majetkovo ničila a vykoristovala svojou stredovekou feudálnou sústavou a politikou.

Nie sú oprávnené na to, aby v meně slovenského ľudu hovorily, ani takzvané zastupiteľské sbory, ktoré sú zostavené na základe úzkeho volebného práva, nedopúšťajúceho prejavit vôľu národa, a pozostávajúce z ľudí, ktorí vzdor nariadeniu zákona nedopustili na výboroch čisto slovenských stolíc ani len slovenského slova.

Nie sú na to oprávnené ani také ľudové shromaždenia, ktoré vynášajú uzavretia pod tlakom cudzieho násillia.

V mene Slovenského národa na Slovensku oprávnená je teda hovoriť Slovenská národná rada. Národná rada česko-slovenského národa v Uhorsku ubydlého osvedčuje:

1. Slovenský národ je čiastka i rečove i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa. Na všetkých kultúrnych bojoch, ktoré viedol český národ a ktoré ho robily známym na celom svete, mala účasť aj slovenská vetev.
2. Pre tento česko-slovenský národ žiadame i my neobmedzené samourčovacie právo na základe úplnej neodvislosti. Na základe tejto zásady prejavujeme svoj súhlas s tým novoutvoreným medzinárodným právnym položením, ktoré dňa 18. októbra 1918 formuloval predseda Wilson a ktoré dňa 27. októbra 1918 uznal rakúsko-uhorský minister zahraničia.
3. Žiadame okamžité uzavretie pokoja, a síce na všeľudských kresťanských zásadách, aby pokoj bol taký, že by medzinárodnými zárukami znemožňoval ďalšiu vojnu a ďalšie zbrojenie.

Sme presvedčení, že náš snaživý a nadaný Slovenský národ, ktorý vzdor neslýchanému útisku dospel na taký stupeň národnej kultúry, nebude vylúčený z požehnania pokoja, zo spolku národov, ale i jemu bude dopriate, aby sa dľa svojho rázu mohol vyvinovať a dľa svojich síl prispel ku všeobecnému pokroku človečenstva.

Zo zasadnutia
Slovenskej národnej rady
V Turčianskom Sv. Martine 30. októbra 1918.

K. A. Medvecký, v.r.,
tajomník.

Matúš Dula, v.r.,
predseda.

Ferdinand JURIGA, Blahozvesť kriesenia slovenského národa a slovenskej krajiny, Trnava 1937, kn. 1, s. 156-157.

DEKLARÁCIA SLOVENSKEHO NÁRODA

OHLAS

k občanom Československej republiky na Slovensku.

Hlavný veliteľ spojeneckých armád maršál Foch vyznačil demarkačnú čiaru, po ktorú vojsko dohody obsadiť má čiastky územia slovenského, a rozkázal vláde gr. Károlyiho, aby vojská maďarské opustili územie Československého štátu po označenú demarkačnú čiaru a aby na vyprázdnenom území prevzala správu vláda Československej republiky.

V smysle tohoto rozkazu obsadí v krátkej dobe vláda Československej republiky vojskom, jako čiastkou spojeneckých armád, kraje slovenského územia až po demarkačnú čiaru a ujme sa vlády nad touto časťou Slovenska takým spôsobom, že poveruje dočasne svojho slovenského člena dr. Vavra Šrobára plnou mocou cieľom udržania poriadku, konzolidovania pomerov a zabezpečenie štátneho života na tejto časti Slovenska.

Z tejto príležitosti posielala vláda Československej republiky ľudu slovenskému svoj vreľý bratský pozdrav a vyzýva ho, aby dokázal, že je hodným toho veľkého vyznačenia a dôvery, ktorú ententa v ňom skladá, keď riadenie osudu jeho vložila do vlastných jeho rúk.

Preto vláda Československej republiky dôrazne žiada všetkých synov a všetky dcéry Slovenského národa, aby na celom Slovensku, v každej dedine a v každom meste zachovávali vzorný pokoj a poriadok, aby neoklebetili slovenský ľud pred celým svetom ako národ nevzdelaný a nedisciplinovaný.

Poneváž štát československý prejíma týmto vládu nad označenou časťou Slovenska, je povinnosťou slovenského ľudu, aby hájil život, majetok, osobnú a jazykovú slobodu každého na Slovensku bývajúceho človeka bez ohľadu na náboženstvo, národnosť a politické presvedčenie.

Vláda Československej republiky, vedená nekonečnou láskou k slovenskému ľudu a verná zásadám, ktoré vyslovil veľký osloboditeľ národov Wilson, zaručuje slobodný vývin slovenského ľudu v každom duševnom a hmotnom ohľade, slobodný vývin slovenskej reči a jej neohraničené užívanie vo všetkých štátnych a cirkevných ustanovizniach, slobodný vývin celej svojráznosti slovenskej. V tejto láske chceme byť jedným telom, jehož hlavou, dľa slov nášho veľkého muža, prezidenta Československej republiky Masaryka – bude brat Čech a srdcom brat Slovák.

Takto sjednotení utvoríme silný a mohutný štát, ktorý vo vnútri zabezpečí demokratický vývoj a na vonok bude vzdorovať všetkým nárazom.

Vláda Československej republiky bude silnou rukou vykonávať tieto úlohy a zmarí všetky zámery, ktoré by chcely rušiť alebo úkladne prekážať v budovaní silnej demokratickej republiky.

V Prahe dňa 16. prosinca 1918.

Dr. Karol Kramář,
ministerský predseda.

Gustav Habrman, dr. Moric Hruban, Václav Klofáč, Karol Prášek, dr. Alojz Rašín, František Staněk,
dr. František Soukup, dr. Adolf Stránský, Juraj Stříbrný, dr. Vavro Šrobár, Antonín Švehla, dr.
Bohumil Vrbenský, dr. Lev Winter, dr. Izidor Zahradník.

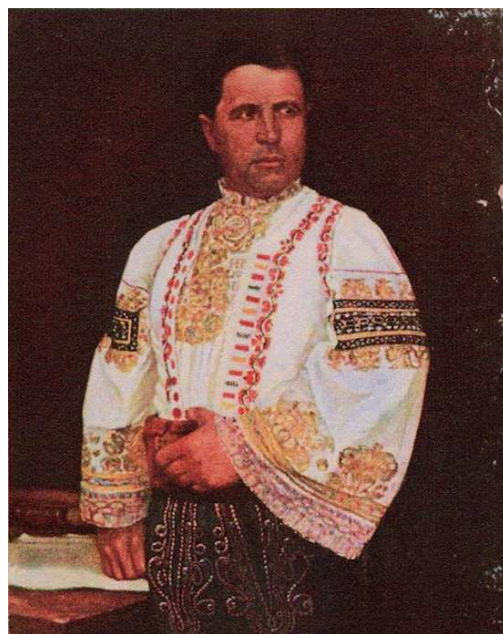
Příloha č. 6

Ferdinand Juriga na počátku 20. století

Příloha č. 7

Ferdinand Juriga v lidovém kroji

Příloha č. 8

Ferdinand Juriga s Františkem Jehličkou v 90. letech 19. století

Příloha č. 9

Ferdinand Juriga se záhorským strýcem na počátku 20. století

Ferdinand Juriga řečníčí při národopisných slavnostech v Martině v roce 1928

Pomník v Karlové vsi na místě, kde byl F. Juriga původně pochovaný, než byly jeho ostatky převezeny na národní hřbitov v Martině.

Příloha č. 12

V dubnu 2005, při příležitosti stoletého výročí příchodu F. Jurigy na vajnorskou faru, nechala obec Vajnory odhalit pamětní desku v parku nesoucím Jurigovo jméno.

